

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Bakalaura darbs

Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšana

6. semestra students

Āris Augstkalns

aa 08314

Zinātniskais vadītājs

Doc. Dr.iur. Diāna Hamkova

Saturs

Ievads	3
1. Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas nacionāli un starptautiski tiesiskais regulējums	4
1.1. Nacionāli tiesiskais regulējums	4
1.2. Starptautiski tiesiskais regulējums	10
2. Noziedzīgā nodarījuma sastāvs un tiesu prakse	19
2.1. Noziedzīgā nodarījuma objekts	19
2.2. Noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse	25
2.3. Noziedzīgā nodarījuma subjekts	32
2.4. Noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse	34
3. Atbildība par noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu ārvalstīs.....	38
Kopsavilkums	45
Anotācija	48
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	49

Ievads

Daudzas Eiropas valstis cīņu pret noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizāciju uzsāka astoņdesmitajos gados, un jau ir paguvušas apkopot tiesu praksi un tām ir pieredze starptautiskā normatīvā regulējuma izstrādē.

Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšana jeb kā to sarunvalodā dēvē „naudas atmazgāšana”, ir aktuāls temats mūsdienās un tam nepieciešams pievērst uzmanību, lai to izpētītu un meklētu risinājumus kā, pēc iespējas efektīvāk, novērstu noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

Attīstoties interneta tīklam, strauji pieaug noziedzīgās pasaules darbības apjomi, pieaug nodarījumu izdarīšanas ātrums un paplašinās darbības telpa, vairojas lielas starptautiskas grupas un organizācijas, kas nodarbojas ar noziedzīgā ceļā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu, tādēļ ir nepieciešams šo nodarījumu pētīt ne tikai nacionālā līmenī, bet arī starptautiskā līmenī, lai pēc iespējas vienādotu un uz vienādiem principiem balstītu noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas normatīvo regulējumu un tā apkarošanu. Tieši tādēļ šī problēma bija, ir un būs aktuāla vienmēr.

Darba pētījuma objekts ir noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšana. Darbā tiek pētīts kā šis noziedzīgais nodarījums apdraud ar Krimināllikumu aizsargātās intereses, kas izveidojušās un pastāv šīs mantas dēļ.

Darba mērķis ir – analizēt un parādīt noziedzīgā nodarījuma, kas saistīts ar noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu, nošķiršanu no citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas šķietami var līdzināties analizējamajam noziedzīgajam nodarījumam, analizēt kvalificēšanas problēmas un īpatnības, raksturojot tiesu praksi, analizēt pētāmā noziedzīgā nodarījuma sastāvu, kā arī analizēt un salīdzināt noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas jēdzienu gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.

Darba uzdevumi ir: izpētīt noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas jēdzienu un krimināltiesisko raksturojumu, izpētīt ar naudas atmazgāšanu saistīto tiesu praksi, analizēt gan nacionālo, gan starptautisko likumdošanu, salīdzināt noziedzīgo nodarījumu ar citu valstu regulējumu.

Darba mērķa sasniegšanai tiek izmantotas tādas pētnieciskās metodes kā indukcijas un dedukcijas metodes, aprakstošā metode, analīzes un sintēzes metodes.

Pētījumā izmantots plašs literatūras klāsts, tas ir, Latvijas Republikas normatīvie akti, grāmatas un publikācijas, kā arī tiesu prakses materiāli un interneta resursi.

1.Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas nacionāli un starptautiski tiesiskais regulējums

Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas jēdziens (money laundering), balstoties uz mītu, ir atvasināts no Ala Kapones (Al Capone) ieviestās prakses, kas saistīta ar veļas mazgāšanas biznesu Čikāgā (kur gan viņš uzrādīja „nereālus” ienākumus no šī biznesa), lai slēptu savus ienākumus no azartspēļu, prostitūcijas un aizsardzības uzdzīves (mūsdienās saukts par „juntu”) biznesa¹. Tomēr, kā jau minēts, tas ir tikai mīts, kuru uzskata par patiesību. Naudas atmazgāšanu tā sauc tāpēc, ka šis nosaukums perfekti ataino procesu, kad no naudas tiek atmazgātas smakas un traipi, ko nauda iegūst, kad to „pelna” kriminālelementi².

1.1.Nacionāli tiesiskais regulējums

Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšana jeb kā to sarunvalodā dēvē „ naudas atmazgāšana ”, ir aktuāls temats mūsdienās un tam nepieciešams pievērst uzmanību, lai to izpētītu un meklētu risinājumus kā, pēc iespējas efektīvāk, novērstu šo legalizēšanu. Likumdevēji cītīgi strādā un cenšas izveidot adekvātu normatīvo aktu bāzi, jo situācija pasaulē mainās, līdz ar to ir jāpielāgo arī tiesiskais regulējums šajā jomā. Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšana ir noziegums ar starptautisku raksturu un šī problēma būtiski ietekmē valstu tautsaimniecības intereses, tādēļ tā apkarošanai ir svarīga nozīme.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir šādas darbības :

- 1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, un ja šīs darbības veiktas nolūkā slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības;
- 2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības un piederības slēpšana vai maskēšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;
- 3) noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā, ja šo tiesību rašanās brīdī ir zināms, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;

¹ Money Laundering. Pieejams:

<http://www.oppapers.com/essays/Money-Laundering/1213> (Aplūkots 2011. gada 27. aprīlī)

² Turpat

4) līdzdalība kādā no šā panta pirmās daļas 1., 2. un 3.punktā minētajām darbībām.³

Kā minēts šā paša likuma 5. panta 2. daļā, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu atzīstama arī tad, ja Krimināllikumā paredzētais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā tieši vai netieši ir iegūti šādi līdzekļi, ticis izdarīts ārpus Latvijas Republikas teritorijas un noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietā par to ir paredzēta kriminālatbildība. No šā panta otrās daļas izriet, ka ir nepieciešams sadarboties starptautiskā līmenī, lai pēc iespējas efektīvāk novērstu „ naudas atmazgāšanas ” shēmas un stiprinātu tiesisko regulējumu šajā jomā visā pasaulē.

2011. gada 15. aprīlī Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā tika veikti grozījumi⁴ attiecībā uz likuma 5. pantu. Agrāk legalizācijas nolūks (slēpt vai maskēt) bija attiecināms uz visām 5. panta punktu daļām, bet šobrīd tikai uz pirmo. Domājams, ka tas nav pareizi, jo nolūks slēpt vai maskēt ir obligāti nepieciešams, jo savādāk zūd legalizācijas būtība.

Kā ir minējis A. Lieljuksis savā grāmatā⁵, Latvija tikusi ierindota to piecdesmit sešu valstu un teritoriju sarakstā, kurās galvenokārt tiek legalizēti noziedzīgi iegūti līdzekļi. Kaut gan ir pagājuši vairāki gadi, cīņa ar noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu Latvijā netiek uzskatīta par pietiekamu, lai Latviju neiekļautu augsta riska valstu sarakstā, un diemžēl arī šogad Latvija ir šajā sarakstā.⁶ Ļoti liela loma legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus ir finanšu līdzekļiem, jo pārsvarā gadījumu tieši finanšu līdzekļus cenšas legalizēt, vairumā gadījumu lielos apjomos. Attiecībā uz finanšu līdzekļiem, plaši tiek izmantota pēdu jaukšanas metode, tajā iekļaujot ārzonās reģistrētus uzņēmumu izmantošanu, gan fiktīvu uzņēmumu veidošanu, gan naudas līdzekļu pārskaitīšanu⁷.

Konsultējoties par šo jautājumu ar Latvijā praktizējošiem zvērinātiem advokātiem, kā arī ņemot vērā presē minēto, var secināt, ka pārsvarā gadījumu tiek izveidoti vairāki fiktīvi uzņēmumi, kuru valdes loceklis/priekšsēdētājs ir persona bez noteiktas dzīvesvietas, un starp šiem uzņēmumiem notiek šī naudas plūsma ilgākā laika posmā kā rezultātā tā apstājas kādā uzņēmumā, kur tā tiek izņemta skaidrā naudā vai realizēta kā savādāk.

³ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 30. jūlijs, nr. 116

⁴ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2011. 15. aprīlis, nr. 60

⁵ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 7.pp

⁶ 2011 INCSR : Major Money Laundering Countries. Pieejams:

<http://www.state.gov/p/inl/rls/nrcrpt/2011/vol2/156373.htm> (aplūkots 2011. gada 1. aprīlī)

⁷ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 9.lpp

Atbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu paredz Krimināllikums⁸, konkrēti Krimināllikuma 195. pants :

- 1) Par noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu - soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.
- 2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās - soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu.
- 3) Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas lielā apmērā vai ja tās izdarījusi organizēta grupa - soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

Kā jau minēju iepriekš, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanā figurē finanšu līdzekļi, bet no augstāk minētā izriet, ka legalizēt var arī „citu mantu”. Jēdzieni „atkārtotība, ” „personu grupa” un „organizēta grupa” sīkāk netiks paskaidroti, jo tie ir iekļauti un sīki detalizēti Krimināllikumā⁹ attiecīgos pantos.

Savukārt Kriminālprocesa likumā¹⁰ (turpmāk KPL) par noziedzīgi iegūtu mantu ir runāts sestajā sadaļā „Mantiskie jautājumi kriminālprocesā” : divdesmit septītajā un piecdesmit devītajā nodaļās. Kā ir rakstīts KPL 355. pantā, manta ir atzīstama par noziedzīgi iegūtu, ja personas īpašumā vai valdījumā tā tieši vai netieši nonākusi noziedzīga nodarījuma rezultātā. Savukārt šā paša panta otrajā daļā ir apkopotas norādes par „uzskatāmo” noziedzīgi iegūto mantu. Tajā teikts, „Ja netiek pierādīts pretējais, par noziedzīgi iegūtu uzskatāma manta, arī finanšu līdzekļi, kas pieder personai, kura :

- 1) ir organizētas noziedzīgas grupas dalībnieks vai atbalsta to;
- 2) pati iesaistījies teroristiskās darbībās vai uztur pastāvīgas attiecības ar personu, kas iesaistīta teroristiskās darbībās;
- 3) pati iesaistījies cilvēku tirdzniecībā vai uztur pastāvīgas attiecības ar personu, kas iesaistīta cilvēku tirdzniecībā;
- 4) pati iesaistījies noziedzīgās darbībās ar narkotiskām vai psihotropām vielām vai uztur pastāvīgas attiecības ar personu, kas iesaistīta šādās darbībās;
- 5) pati iesaistījies noziedzīgās darbībās ar viltotu naudu, valsts finanšu instrumentiem vai uztur pastāvīgas attiecības ar personu, kas iesaistīta šādās darbībās;

⁸ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8. jūlijs, nr. 199/200

⁹ Sīkāk skatīt Krimināllikuma 19. pantu, 21. pantu, 25. pantu.

¹⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, nr. 74

6) pati iesaistījusies noziedzīgās darbībās, lai šķērsotu valsts robežu vai sekmētu citas personas pārvietošanu pāri valsts robežai, vai nodrošinātu citām personām iespēju nelikumīgi uzturēties Latvijas Republikā, vai uztur pastāvīgas attiecības ar personu, kas iesaistīta šādās darbībās;

7) pati iesaistījusies noziedzīgās darbībās saistībā ar bērnu pornogrāfiju vai bērnu seksuālo izmantošanu vai uztur pastāvīgas attiecības ar personu, kas iesaistīta šādās darbībās.”¹¹

KPL 355. panta 3. daļā ir minēts, kas ir pastāvīgu attiecību uzturēšana : „Šā panta izpratnē pastāvīgu attiecību uzturēšana ar citu personu, kura iesaistīta noteiktās noziedzīgās darbībās, nozīmē, ka persona dzīvo kopā ar otru personu vai arī kontrolē, nosaka vai ietekmē tās uzvedību.”

Tomēr arī šī norma nav pilnīga. Par to savu viedokli ir izteikušas autore Ārija Meikališa un Kristīne Strada – Rozenberga vienā no savām grāmatām¹². Pēc autoru domām, šī norma būtu rūpīgāk izstrādājama pēc satura, kā arī īpaša uzmanība pievēršama tās piemērošanai praksē. Tas nepieciešams, lai šīs normas piemērošanas rezultātā netiktu pārkāpts kriminālprocesa pamatprincips – nevainīguma prezumpcija¹³. Kā arī tiek minēts, ka KPL 355. pantā faktiski ietverta materiāltiesiska rakstura norma¹⁴.

Nevar nepieņemt autoru apgalvojumam, ka šī norma ir jāpildveido. Persona var dzīvot kopā ar citu personu, kas ir iesaistīta noziedzīgās darbībās, bet tajā pašā laikā viņa var nezināt ar ko nodarbojas tās dzīvesbiedrs. Nonākot šādā situācijā, tiek atzīts, ka ir pastāvīgu attiecību uzturēšana un manta, kas pieder dzīvesbiedram, tiek atzīta par noziedzīgi iegūtu. Tam varētu tikt rasts risinājums, ja tiktu izstrādāti konkrēti, vai vismaz aptuveni, norādījumi/ieteikumi kā pierādīt to, ka manta ir saistīta ar noziedzīgu nodarījumu. Piemēram, var rasties situācijas, kad persona tik tiešām dzīvo kopā ar citu personu, kur ir organizētas noziedzīgas grupas dalībnieks, tomēr pirmā par to neko nenojauš. Noziedzīgās grupas dalībnieks, izdarot noziegumu savam dzīvesbiedram nezinot, rezultātā gūst kādus finanšu līdzekļus un nelielu daļu no tiem uzdāvina savam dzīvesbiedram, jo tas sen ir vēlējis nopirkt auto, par kuru tik ilgi bija sapņojis, tomēr viņam tieši pietrūkst šī nelielais finanšu līdzekļu daudzums. Rezultātā tiek nopirkts auto, kurš ir iegādāts par dzīvesbiedra naudu (tikai neliela daļa ir noziedzīgi iegūti finanšu līdzekļi), kuru tas ir likumīgā ceļā nopelnījis un šī konkrētā manta (automašīna), balstoties uz KPL 355. panta otro un trešo daļu, tiek atzīta par „prezumēto” noziedzīgi iegūto mantu. Vai tā vispār ir noziedzīgi iegūta manta – mana atbilde ir „nē”.

¹¹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, nr. 74

¹² Meikališa Ā., Strada – Rozenberga K. Kriminālprocess shēmās. A daļa. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2007., 366.lpp

¹³ Turpat

¹⁴ Turpat

Mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu skaidro KPL 356. pants, kas pasaka, ka mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu vai prokurora lēmumu par kriminālprocesa pabeigšanu. Kā arī panta otrajā daļā ir reglamentēts, kā mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt pirmstiesas kriminālprocesa laikā¹⁵.

Arī šī norma nav uzskatāma par izdevušos, kā to min iepriekšminētās autore Ārija Meikališa un Kristīne Strada – Rozenberga savā grāmatā¹⁶. Autore min, ka zināmas iebildes izraisa visi četri norādītie mantas atzīšanas par noziedzīgi iegūtu veidi, piemēram, tas, ka KPL 356. panta otrās daļas pirmais punkts un 59. nodaļa paredz dažādas pieejas jautājuma par mantas noziedzīgumu lemšanai pirmstiesas procesa laikā rajona (pilsētas) tiesā¹⁷.

Tāpat ir vērojama neatbilstība likumam (ļoti daudziem likumiem) attiecībā uz tiesām. Kopš 2008. gada 31. decembra ir „novadi”, nevis, kā tas bija agrāk, „rajoni”, tātad attiecīgi ir maināmi arī tiesu nosaukumi.

Mantu, kas atzīta par noziedzīgi iegūtu, var – atdot pēc piederības un konfiscēt, atbilstoši KPL 357. un 358. pantam. Tomēr Ārija Meikališa un Kristīne Strada – Rozenberga uzskata, ka rīcības ar noziedzīgi iegūtu mantu reglamentācija būtu pilnveidojama¹⁸.

Pārdomājamas būtu arī normu redakcijas, tai skaitā arī rūpīgāk apsverot normu secību un papildījumu, piemēram, nekonstruējot normas „ieskaita valsts budžetā”, neietverot norādes par to, kādā veidā attiecīgās mantas, vērtības vispār personai tiek atņemtas¹⁹. Praktiskajā normu piemērošanā īpaša uzmanība jāpievērš trešo personu mantas konfiscēšanas iespējai, rūpīgi apsverot katru šādu gadījumu, lai netiktu pārkāpts nevainīguma prezumpcijas princips un tiesības uz īpašumu princips²⁰.

Salīdzinot Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumu²¹ ar iepriekš spēkā bijušo likumu Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu²² var secināt, ka pašlaik spēkā esošais regulējums ir daudz detalizētāks nekā priekšgājējs, tas ir uzrakstīts lasītājam saprotamākā valodā, kā arī terminu skaidrojums ir daudz precīzāks nekā iepriekš spēkā bijušajā likumā, subjektu loks, uz kuru attiecās likums ir regulēts precīzāk, pievērsta uzmanība elektroniskajām darbībām ar interneta starpniecību saistībā ar noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kas ļoti straujos tempos attīstās. Visus

¹⁵ Sīkāk skatīt Kriminālprocesa likuma 356. pantu

¹⁶ Meikališa Ā., Strada – Rozenberga K. Kriminālprocess shēmās. A daļa. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2007., 367.lpp

¹⁷ Turpat

¹⁸ Turpat

¹⁹ Turpat

²⁰ Turpat

²¹ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 30. jūlijs, nr. 116

²² Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 6. janvāris, nr. 3 ; zaudējis spēku 2008. 13. augustā

šos likuma „uzlabojumus” var izskaidrot ar to, ka pašlaik spēkā esošajā likumā tikušas ieviestas Eiropas Parlamenta un Padomes 2005.gada 26.oktobra direktīva [2005/60/EK](#)²³ par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai, kā arī Eiropas Komisijas 2006.gada 1.augusta Direktīva [2006/70/EK](#)²⁴, ar ko nosaka īstenošanas pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai [2005/60/EK](#) attiecībā uz “politiski ietekmējamās personas” definīciju un tehniskajiem kritērijiem vienkāršotām klienta uzticamības pārbaudes procedūrām un atbrīvojumam sakarā ar finanšu darbību, kuru veic reti vai ļoti ierobežotos apjomos, bet iepriekš spēkā bijušajā likumā bija viena nodaļa par starptautisko sadarbību, kas attiecās uz informācijas apmaiņu ar ārvalstu pilnvarotajām iestādēm, pasakot arī to, ka informācija tiek sniegta, balstoties uz starptautiskajos līgumos regulēto.

Pavisam nesen Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā ir veikti grozījumi²⁵ (tie stājās spēkā 2011. gada 29. aprīlī), kas paredz, ka likuma prasības turpmāk tiks attiecinātas arī uz elektroniskās naudas iestādēm. Grozījumi tika izstrādāti atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Direktīvai [2009/110/EK](#)²⁶. Ar šiem grozījumiem ir mainīta likuma 5. panta redakcija, paredzot jaunu norādi par informētību – „zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti”²⁷.

Kā zināms no Eiropas Savienības tiesībām, ievērojot efektivitātes principu, dalībvalstu tiesības nevar ierobežot Eiropas Savienības tiesības, tātad direktīvas ir obligāti ieviešamas noteiktā termiņā, pretējā gadījumā valsts var būt atbildīga par Eiropas Savienības tiesību pārkāpumu. Pētot pašlaik spēkā esošo likumu un direktīvas, var secināt, ka Latvija ir izvēlējusies vieglāko direktīvu ieviešanas veidu – transpozīciju, tas ir, daļu direktīvas teksta ievieto jaunā vai arī vecā likumā dalībvalstī, nevis meklēt veidus kā direktīvu pielāgot valsts situācijai (pārformulēšana).

Kaut gan kopīgi legalizācijas apkarošanas principi nav vienviet definēti, var konstatēt šādas vienojošas politikas un principus :

²³Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva [2005/60/EK](#) Par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai; Oficiālais Vēstnesis, 2005. 25. novembris, nr. 309

²⁴2006. gada 1. augusta Komisijas Direktīva [2006/70/EK](#), ar ko nosaka īstenošanas pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai [2005/60/EK](#) attiecībā uz politiski ietekmējamās personas definīciju un tehniskajiem kritērijiem vienkāršotām klienta uzticamības pārbaudes procedūrām un atbrīvojumam sakarā ar finanšu darbību, kuru veic reti vai ļoti ierobežotos apjomos; Oficiālais Vēstnesis, 2006. 4. augusts, nr. 214

²⁵ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2011. 15. aprīlis, nr. 60

²⁶ Direktīva [2009/110/EK](#) par elektroniskās naudas iestāžu darbības sākšanu, veikšanu un konsultatīvu uzraudzību, par grozījumiem Direktīvā [2005/60/EK](#) un Direktīvā [2006/48/EK](#) un par Direktīvas [2000/46/EK](#) atcelšanu; Oficiālais Vēstnesis, 2009. 10. oktobris, nr. 267

²⁷ Papildināts noziedzīgu līdzekļu legalizācijas novēršanas likums. Pieejams: <http://www.lv.lv/?menu=doc&id=229588> (aplūkots 2011. gada 6. maijā)

- 1) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir nozīmīga problēma;
- 2) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana jābalsta uz vienādu izpratni un valstu starptautisku sadarbību;
- 3) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanā nepieciešams izveidot reāli efektīvu juridisko un institucionālo bāzi;
- 4) Finanšu institūciju klientu noslēpums nav šķērslis noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanā.²⁸

Starptautiskajā līmenī normatīvais regulējums ir vērsts uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darbību vienveidīgas izpratnes veidošanu, definējot tās darbības, kuras tiek uzskatītas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju²⁹. Pētot šo autora apgalvojumu, var secināt, ka tas tiešām tā ir. Attiecībā uz Latviju šādus secinājumus var izdarīt, pamatojoties uz jau iepriekš minēto, ka Latvija ir izvēlējusies tādu ceļu, ka tā daļu no starptautiskā tiesību akta vienkārši iekļauj jau spēkā esošajā likumā, attiecīgi izdarot grozījumus tajā, vai pieņemot jaunu likumu. Tādējādi varam apgalvot, ka Latvijas regulējums, vismaz attiecībā uz šo jautājumu, ir līdzīgs (līdzīgs tāpēc, ka var būt iekļautas tikai dažas nevis visas regulētās normas) starptautiskajam regulējumam.

1.2. Starptautiski tiesiskais regulējums

Jāpievērš uzmanība tiem starptautiskajiem tiesību aktiem, kuri ir vērsti uz noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu un kuriem Latvija ir izteikusi vēlmi pievienoties. Nepieciešamību pievērsties starptautiskajam regulējumam nosaka ne tikai vēlme izskatīt starptautiskās sabiedrības nostājas maiņu dažādu noziedzības formu apkarošanā un piedāvāto metožu pilnveidošanā, bet arī salīdzināt pieņemto starptautisko normu dotās iespējas un to turpmāko attīstību nacionālajos likumdošanas aktos³⁰.

Kā viens no tiem ir minama *ANO konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti*³¹ (turpmāk ANO Konvencija). ANO Konvencijas preambulā ir definēti mērķi kālab starptautiskā organizācija ir izveidojusi to : „Apņēmībā atņemt ienākumus, ko nelegālajā aprītē iesaistītās personas ir ieguvušas savu noziedzīgo darbību rezultātā, tādējādi likvidējot galveno viņu darbības stimulu; Vēloties likvidēt pamatcēloņus narkotisko un

²⁸ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 42.lpp

²⁹ Turpat

³⁰ Turpat

³¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti; Latvijas Vēstnesis, 2003. 26. septembris, nr. 133

psihotropo vielu prettiesiskas lietošanas problēmai, ieskaitot šo vielu nelegālo pieprasījumu un milzīgos ienākumus, kas gūti no nelegālās aprites”³². No šiem diviem mērķiem skaidri izriet, ka noziedzīgā ceļā iegūti līdzekļi ir liela problēma, kuru nepieciešams atrisināt starptautiskā līmenī, kriminalizējot darbības, kas saistītas ar šo noziegumu rezultātā iegūtiem līdzekļiem (ANO Konvencijas 5. pants). Balstoties uz ANO Konvencijas 11. pantu, normas ir attiecināmas ne tikai uz narkotiskajām un psihotropajām vielām, bet arī uz personām un noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem. Attiecīgi Latvijas likumdošanā tā varētu būt Kriminālprocesa likumā iekļautā norma par noziedzīgi iegūtās mantas konfiskāciju, tajā skaitā noziedzīgā ceļā iegūti finanšu līdzekļi, kuri ieskaitāmi valsts budžetā (Kriminālprocesa likuma 358. pants).

Sevišķa uzmanība šajā ANO Konvencijā jāpievērš noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darbību definējumam, atklājot legalizācijas darbību dažādību un saturu :

- 1) pārveidošana ar mērķi noklusēt vai noslēpt īpašuma nelikumīgo izcelsmi;
- 2) īpašuma patiesā rakstura, izcelšanās avota, atrašanās vietas, rīcības ar to, pārvietošana, tiesību vai īpašumtiesību noklusēšana vai noslēpšana, apzinoties, ka īpašums iegūts noziedzīga nodarījuma rezultātā vai līdzdalības šādā noziedzīgā nodarījumā vai nodarījumos rezultātā;
- 3) īpašuma iegūšana, valdīšana vai turēšana, apzinoties jau īpašuma saņemšanas laikā, ka tas iegūts šīs daļas (a) punktā minētā noziedzīgā nodarījuma vai nodarījumu rezultātā, vai līdzdalība šādā noziedzīgā nodarījumā vai nodarījumos rezultātā³³.

Dalībvalstis nedrīkst atteikt sadarbības banku darbības slepenības dēļ. Šis ANO Konvencijā noteiktais princips bija būtisks solis uz banku noslēpuma ierobežošanu, bez kura noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošana nav iespējama³⁴. ANO Konvencija paredz nodibināt un uzturēt sakaru kanālus drošas un ātras informācijas apmaiņai nodarījumos par „konvencijā minēto noziedzīgo nodarījumu rezultātā iegūtu ienākumu vai īpašumu plūsmu”, paredz dalībvalstīm nodrošināt sadarbību, kā arī izveidot kopīgas grupas atbilstoši nepieciešamībai nodrošināt personu un operāciju drošību, lai atklātu noziedzīgi iegūtus līdzekļus³⁵.

Salīdzinot šo ANO Konvenciju ar „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumu” var secināt, ka likumdevējs ir centies izpildīt visus nosacījumus, kas noteikti starptautiskajā dokumentā. ANO Konvencijā ir detalizētāki

³² Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti; Latvijas Vēstnesis, 2003. 26. septembris, nr. 133

³³ Lieljūksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 45. - 46.lpp

³⁴ Turpat

³⁵ Turpat

izskaidrots šis jautājums, it īpaši attiecībā uz termiņiem, kā arī uz noziedzīgiem nodarījumiem. Atšķirība, ka nav iekļauta Latvijas likumā, ir normas par nelegālu apriti pa jūru, bet tās tāpat ir saistošas atbilstoši starptautiskajām jūras tiesībām un arī pašai ANO Konvencijai.

Nākošais viens no svarīgākajiem starptautiskajiem dokumentiem ir *Eiropas Padomes Konvencija „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju”*³⁶ (Turpmāk Konvencija). To sauc arī par Strasbūras konvenciju, jo tā pieņemta tieši Strasbūrā. Konvencija prasa dalībvalstīm nodrošināt tiesas un citas kompetentās institūcijas ar attiecīgu normatīvo bāzi. Strasbūras konvencija ir viens no svarīgākajiem starptautiskajiem normatīvajiem aktiem, kas ir pamatā valstu nacionālo likumu veidošanai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas jomā³⁷.

Nozīmīgākie jaunumi šajā konvencijā ir:

- 1) Konvencijas 1. pantā sniegts termina „predikatīvais noziegums” skaidrojums – ar to jāsaprot jebkurš noziegums, kura rezultātā ir iegūti ienākumi, kuri var kļūt par nozieguma priekšmetu šajā Konvencijā aprakstītajās objektīvās puses darbībās;
- 2) Konvencijas 6. pantā ir sniegta legalizācijas definīcija un nozieguma subjektīvās un objektīvās puses pazīmes, nosakot, ka legalizāciju kā pārkāpumu atzīst, ja tas ir izdarīts ar iepriekšēju nodomu :
 - a) īpašuma konversija vai nodošana, zinot, ka šis īpašums ir noziedzīgā ceļā gūti ienākumi, nolūkā slēpt vai nomaskēt šī īpašuma nelikumīgo izcelsmi, vai, lai palīdzētu jebkurai personai, kura ir iesaistīta predikatīvā nozieguma izdarīšanā, izvairīties no savas rīcības sekām;
 - b) īpašuma patiesās dabas, izcelsmes, atrašanās vietas, kustības, īpašuma tiesību slēpšana vai maskēšana, zinot, ka šis īpašums ir noziedzīgā ceļā gūti ienākumi;
 - c) īpašuma iegādi, turēšanu vai lietošanu, zinot īpašuma saņemšanas brīdī, ka šis īpašums ir noziedzīgā ceļā iegūti līdzekļi;
 - d) līdzdalība noziegumā, saskarsme ar nozieguma dalībniekiem vai vienošanās par nozieguma izdarīšanu, mēģinājums izdarīt noziegumu, kā arī palīdzības sniegšana, kūdīšana, noziegumu veicināšana un padomu došana jebkuru noziegumu izdarīšanai, kas minēti šajā punktā³⁸.

Nepiekrītu A. Lieljukša izteiktajam viedoklim, ka KL 195. pantā nepieciešams paredzēt neuzmanības formu attiecībā pret līdzekļu izcelsmi. Autors savā grāmatā izsaka viedokli, ka

³⁶ Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju; Latvijas Vēstnesis, 1998. 23. oktobris, nr. 308/312

³⁷ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 45.lpp

³⁸ Turpat

neuzmanības forma attiecībā pret līdzekļu izcelsmi nepieciešama gadījumos, kad delinkvents, tas ir, likuma pārkāpējs³⁹, tieši nav saistīts ar predikatīvo nodarījumu. Izrietot no „predikatīvā nozieguma” definīcijas, neuzskatu, ka delinkvents varētu nezināt, ka līdzekļi ir iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā. Jebkurā gadījumā likuma pārkāpējs, kaut arī nav tieši saistīts ar noziedzīgo nodarījumu, zinās, ka iegūtie līdzekļi ir ar noziedzīga nodarījuma raksturu, kaut arī Strasbūras konvencijas 6. panta 3. punkta a) apakšpunkta izpratne liek noprast, ka tiek pieļauta iespēja, ka noziedznieks varētu to arī nezināt.

Par to A. Lieljuksis savā grāmatā min, ka tieši personas apzināšanās par līdzekļu izpaušmi ir būtisks faktors, lai analizējot, piemēram, bankas darbinieka faktiski veiktās darbības, konstatētu un nošķirtu vainas formas. Tālāk autors raksta, ka; „Faktiski atsevišķi veiktās legālās un legalizācijas darbības (naudas līdzekļu pārskaitījumi, konvertācijas) ārēji neatšķiras, turklāt bankas darbiniekam ir jāpilda klienta dotais uzdevums. Nenoliedzami, ka bankas darbiniekam, veicot klienta uzdevumā virkni darījumu, var rasties pamatotas aizdomas par darījumu mērķi – slēpt vai maskēt līdzekļu piederību, taču tikai tad varam runāt par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, kad šiem līdzekļiem ir noziedzīga izcelsme un tikai tad iestājas atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, kad veiktas kāda no likuma „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu” 5. pantā paredzētajām darbībām (atbilstoši pašlaik spēkā esošajam regulējumam, tas būtu „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma” 5. panta 1. daļa), turklāt tās veiktas nolūkā slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai mantas noziedzīgo izcelsmi”. A. Lieljuksis piedāvā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju noziedzīgas nevērības formā – kad persona varēja un tai vajadzēja zināt, ka līdzekļu izcelsme ir noziedzīga, tā varēja un tai vajadzēja paredzēt, ka tā veic noziedzīgi iegūtu līdzekļu slēpšanas vai maskēšanas darbības. Arī jaunākajā Eiropas Padomes 2005. gada 16. maija konvencijā⁴⁰ ieteikts paredzēt atbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju noziedzīgas nevērības formā (attiecībā uz līdzekļu izcelsmi), paredzot personai atbildību par legalizāciju arī tad, kad tā nojautusi līdzekļu izcelsmes noziedzīgo raksturu, kā arī tai būtu vajadzējis zināt, ka īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi. Tomēr šī norma ir tikai rekomendējoša rakstura. Par šo konvenciju sīkāk tiks runāts tālāk.

Uzskatu, ka, pirmkārt, šī netieši iesaistītā persona, piemēram, bankas darbinieks nav delinkvents un, otrkārt, bankas darbinieks darbojas klienta uzdevumā nevis paša motīvu vadīts, nolūkā slēpt noziedzīgi iegūtu līdzekļu izcelsmi, tātad pilda tam dotos uzdevumus.

³⁹ Autoru kolektīvs, Juridisko terminu vārdnīca. Rīga : Nordik, 1998

⁴⁰ Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism; Warsaw, 2005. 16. maijs. Pieejams:

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/html/198.htm> (aplūkots 2011. gada 5. aprīlī)

Tādejādi uzskatu, ka pašlaik spēkā esošajā regulējumā nav nepieciešamas izmaiņas attiecībā uz noziedzīgas nevērības formu KL 195. pantā.

Cits jautājums rodas par to, vai bankas darbiniekam vajadzēja vai tas varēja paredzētu, ka veic noziedzīgi iegūtu līdzekļu slēpšanu vai maskēšanas darbības. Atkal nepiekrītu, ka atbildība par to ir jāparedz par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, jo šī persona pilda darba pienākumus ko tai uzdevis klients, nevis paša motīvu vadīts, līdz ar to uzskatu, ka šis nodarījums ir kvalificējams kā nolaidība, atbildība par ko ir paredzēta KL 197. pantā. Par šo jautājumu sīkāk tiks runāts vēlāk.

Konvencijā ir iekļauta ļoti svarīga norma, kas vērsta uz to, lai dalībvalstis izveidotu tādu tiesisko bāzi, kas ļauj pieprasīt no bankām tādus dokumentus, kas satur banku noslēpumus. Norma ir vērsta uz to, lai nodrošinātu noziedzīgi iegūtu līdzekļu, rīku vai īpašuma konfiskāciju, identifikāciju vai izsekošanu⁴¹.

Tāpat Konvencijā ir iekļauta svarīga norma, kas vērsta uz palīdzības sniegšanu, kā arī uz labprātīgu informācijas apmaiņu, tādejādi atvieglojot izmeklēšanas darbu. Konvencijas 2. nodaļa satur normas, kas ietver pienākumu sniegt palīdzību saskaņā ar attiecīgu lūgumu, kā arī puse var bez iepriekšēja lūguma sniegt otrai pusei informāciju par rīkiem un noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem gadījumos, kad tā uzskata, ka šāda informācija varētu palīdzēt informācijas saņēmējai pusei uzsākt vai veikt izmeklēšanu vai tiesvedību vai arī rosināt šo pusi izteikt lūgumu. Kā redzams, Konvencijas 2. nodaļā minētās normas ir virzītas uz to, lai tiktu veicināta starptautiskā sadarbība ātrākā šo noziegumu atklāšanā. Piemēram, Latvija Republikas valdība ir noslēgusi sadarbības līgumu ar Beļģijas Karalistes valdību⁴². Attiecīgā līguma 2. panta 2. punkts paredz, ka līgumslēdzējas puses sadarbojas visos jautājumos, kas attiecas uz ar organizēto noziedzību saistīto nodarījumu novēršanu, apkarošanu un vajāšanu. Tajā skaitā ir iekļauta arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana.

Saskaņā ar Konvencijas 11. pantu, pusēm ir pienākums veikt pagaidu pasākumus. Norma paredz, ka pēc lūguma, ko izteikusi otrā puse, kura ir ierosinājusi krimināllietu vai lietu par konfiskāciju, puse veic nepieciešamos pagaidu pasākumus - tādus kā aresta uzlikšana mantai vai izņemšana, lai novērstu jebkādus darījumus ar īpašumu, tā atsavināšanu vai nodošanu citai personai, ja šis īpašums vēlāk var kļūt par konfiskācijas lūguma objektu vai ja uz to var attiekties izpildāmais lūgums. Kā minēts normā, tā ir vērsta uz īpašuma tālākas izmantošanas aizliegumu, tomēr nav viegli atrast un izsekot līdz šādiem īpašumiem.

⁴¹ Konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju 4. pants

⁴² Latvijas Republikas Valdības un Beļģijas Karalistes valdības līgums par sadarbību policijas jomā; Latvijas Vēstnesis, 2005. 21. aprīlis, nr. 63

Nākamais svarīgākais starptautiskais dokuments ir *Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, apķīlāšanu un konfiskāciju un par terorisma finansēšanas novēršanu*⁴³ (Turpmāk tekstā Varšavas konvencija). Latvija šo konvenciju parakstīja Strasbūrā 2006. gada 19. maijā. Varšavas konvencija ievieš vairākas būtiskas novitātes salīdzinājumā ar Eiropas Padomes Konvenciju „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju” (Strasbūras konvencija).

Būtiskākās novitātes ir :

1. Akcents likts ne tikai uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, bet arī uz terorisma finansēšanas novēršanas jautājumiem. Kā arī kā dienestu darbības princips uzsvērts ātra rīcība starptautiskajā sadarbībā – identificējot, izsekojot, arestējot vai apķīlājot īpašumus.

2. Jauna terminoloģija :

2.1. Varšavas konvencija skaidri definē, kas ir finanšu izlūkošanas vienības – tā ir centrālā valsts institūcija, kas ir atbildīga par tādas finanšu informācijas saņemšanu (un, ja atļauts, pieprasīšanu), analizēšanu, izplatīšanu kompetentām institūcijām un izpaušanu, kas attiecas uz aizdomām par darbībām ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem un terorisma iespējamo finansēšanu vai ko pieprasa valsts likumdošana vai noteikumi

2.2. „iesaldēšana” vai „apķīlāšana” nozīmē pagaidu aizliegumu īpašuma pārvešanai, iznīcināšanai, pārveidošanai, izvietošanai vai pārvietošanai, vai pagaidu arestu, vai īpašuma kontroles piemērošanu, pamatojoties uz tiesas vai citas kompetentas institūcijas izdotu izpildrakstu.

Svarīgi šajā Varšavas konvencijas novitātē ir tas, ka pagaidu pasākumus – „iesaldēšana” vai „apķīlāšana” ir veicami arī pirms kriminālprocesa uzsākšanas, pretēji Strasbūras Konvencijas 11. pantam.

3. Plašāk definēti kriminalizējamo legalizācijas darbību mērķi. Līdzīgi kā Strasbūras konvencijā, arī Varšavas konvencijas 9. panta 1. daļas a) apakšpunktā tiek kriminalizētas darbības ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, tos pārvēršot vai mainot piederību, apzinoties to noziedzīgo izcelsmi, kas vērstas uz palīdzības sniegšanu predikatīvā noziedzīgā nodarījumā iesaistītai personai izvairīties no savas rīcības

⁴³ Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism; Warsaw, 2005. 16. maijs. Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/html/198.htm>

tiesiskajām sekām⁴⁴ (Atbilstoši tas tagad ir ieviests Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā, piemēram, 5. panta 1. daļas 1. punktā).

4. Ieteikts paredzēt atbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju noziedzīgas nevērības formā (attiecībā par līdzekļu izcelsmi), paredzot personai atbildību par legalizāciju arī tad, kad tā nojautusi līdzekļu izcelsmes noziedzīgo raksturu, kā arī tai būtu vajadzējis zināt, ka īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi⁴⁵. Varšavas konvencijas 9. panta 3. daļas a) un b) apakšpunktos tiek lietoti angļu valodas vārdi „suspect” un „assume” to pagātnes formā (attiecīgi „suspected” un „assumed”). Šo vārdu tulkojums no angļu valodas attiecīgi ir turēt aizdomās, apšaubīt, domāt, pieņemt (suspect) un pieņemt, uzņemties (assume)⁴⁶. Attiecīgi iztulkojot šos vārdus kontekstā ar Varšavas konvencijas attiecīgo normu, nonākam pie secinājuma, ka 9. panta 3. daļas regulējums jāsaprot kā:

- a) nojautis, ka īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi
- b) pieņēmis, ka īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi.

Savā grāmatā A. Lieljuksis pauž viedokli, ka, viņaprāt, tulkojumā lietotais termins ir diskutējams un precīzāk Latvijai lietotajai terminoloģijai būtu lietot Strاسبūras konvencijā lietoto „būtu vajadzējis zināt”. Saprotama ir šāda A. Lieljukša argumentācija un nostāja, jo viņš pārstāv viedokli, ka ir nepieciešama atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu neuzmanības formā. Lietojot šādu terminoloģiju, kā to ir minējis A. Lieljuksis, atbilstoši krimināltiesību teorijai, Varšavas konvencijas norma ir saprotama kā noziedzīgas nevērības formā izdarīts noziegums (noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas nevērības, ja vainīgais, kas to izdarījis, nav paredzējis kaitīgo seku iestāšanās iespēju, kaut gan viņam vajadzēja un viņš varēja tās paredzēt⁴⁷). Tomēr, kā jau esmu minējis iepriekš, es nepiekrītu viedoklim, ka ir vajadzīga atbildība par šo nodarījumu neuzmanības formā, jo par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu ir uzskatāmas tādas darbības, ja šo darbību nolūks ir slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu noziedzīgo izcelsmi (uzskatu, ka slēpt vai maskēt nevar aiz neuzmanības).

5. Varšavas konvencijas 9. panta 5. daļa paredz, ka iepriekšēja vai vienlaicīga notiesāšana par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu nav priekšnoteikums, lai notiesātu par noziedzīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizāciju⁴⁸.

⁴⁴ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 54.lpp

⁴⁵ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 56.lpp

⁴⁶ Kalniņa Dz., Kičigins E. un autoru kolektīvs. English – Latvian dictionary. Rīga: Avots, 2007., 359.lpp

⁴⁷ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 43.lpp

⁴⁸ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 57.lpp

6. Varšavas konvencijas 9. panta 6. daļa paredz, ka notiesāšanai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju nav nepieciešams pierādīt precīzi, no kura predikatīva nodarījuma ir šie līdzekļi⁴⁹.

Sīkāk par visām novitātēm un uzlabojumiem ir aprakstīts A. Lieljukša grāmatā.

Nākošais starptautiskais dokuments, kurš ir jāpiemin, ir *Apvienoto Nāciju Organizācijas konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību*⁵⁰ (saukta arī par Palermo konvenciju).

Palermo konvencijas mērķis ir veicināt sadarbību, lai efektīvāk novērstu un apkarotu transnacionālo organizēto noziedzību, kā arī vienu no tās pamatelementiem – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.

Palermo konvencijas 6. pants definē darbības, ka uzskatāmas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, tomēr sīkāk tās netiks apskatītas, jo tās būtiski neatšķiras no Strasbūras konvencijas 6. pantā minētajām. Pieminēt ir vērts to, ka Palermo konvencijas 6. panta 1. daļas b) apakšpunktā minētās darbības (īpašuma iegāde, turēšana savā valdījumā vai lietošana, tā saņemšanas brīdī zinot, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgā ceļā) ir bez nolūka slēpt vai maskēt.

Balstoties uz Palermo konvencijas nostādnēm, Latvijas likumdošanas aktos veiktas šādas izmaiņas:

1. Kardināli pārskatīts predikatīvo noziedzīgo nodarījumu loks un Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma 4. panta izpratnē faktiski jebkurš Krimināllikumā paredzētais nodarījums var tikt uzskatīts par predikatīvo nodarījumu (šāda prasība izriet no Palermo konvencijas 6. panta 2. daļas)

2. Konvencijas 7. pantā paredzēta nepieciešamība veikt kontroles pasākumus skaidras naudas un vērtspapīru kustībai pāri valsts robežām. Sākot ar 2005. gadu, tas tiek veiksmīgi realizēts, jo tika pieņemts likums „Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas”^{51,52}.

Saistībā ar Palermo konvenciju, A. Lieljukšis savā grāmatā sīkāk ir pievērsis uzmanību un raksturojis darbības, kas saistās ar speciālajām izmeklēšanas darbībām Kriminālprocesa likuma izpratnē, pievērsis uzmanību Operatīvās darbības likumam⁵³ un ar to saistītajām darbībām, bet tā kā tas nav šī darba mērķis, tad to tālāk neaplūkošu (Sīkāk skatīt A. Lieljukša grāmatu).

⁴⁹ Lieljukšis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 57.lpp

⁵⁰ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību; Latvijas Vēstnesis, 2001. 6. jūnijs, nr. 87

⁵¹ Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007 17. aprīlis, nr. 62

⁵² Lieljukšis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 58.lpp

⁵³ Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 30. decembris, nr. 131

Svarīgs normatīvais akts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomā valstīm, kuru mērķis bija iestāšanās Eiropas Savienībā, bija *Eiropas Savienības 1991. gada 10. jūnija 1. direktīva 91/308/EEC*⁵⁴.

Tajā uzsvērts, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija tās apjomu un brīvās kapitāla kustības dēļ var nopietni apdraudēt Eiropas Savienības dalībvalstu finanšu sistēmas, tādēļ tiek noteikta vienota dalībvalstu kriminālpolitika noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomā. Direktīvā ietverta, piemēram, prasība kredītiestādēm un finanšu iestādēm saglabāt personu identifikācijas dokumentus ne mazāk kā piecus gadus pēc darījumu veikšanas⁵⁵.

Šajā direktīvā visiem finanšu darījumiem bija noteiktas pazīmes, kad ir nepieciešams ievākt ziņas no klientiem, kas bija noteikts naudas vienībās, ar apzīmējumu ECU (European Currency Unit), kas kopš 1999. gada 1. janvāra ir Euro ar attiecību 1:1. Piemēram, kā minēts direktīvas 3. panta 2. punktā, identifikācijas pieprasījums par personu (identification requirement) nepieciešams, ja darījuma summa ir 15000 ECU un vairāk.

Tomēr, 2001. gadā Eiropas Savienības Parlaments un Eiropas Savienības Padome apstiprināja 2. direktīvu *2001/97/EC*⁵⁶, kas būtiski paplašināja un precizēja 1. direktīvā ietvertās prasības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā.

Direktīvā paredzēts paplašināt un sistematizēt kredītiestāžu un nefinanšu institūciju pienākumus, lai atbilstoši noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas, tai skaitā terorisma finansēšanas novēršanas, programmām attīstītu iekšējo normatīvo bāzi, mērķtiecīgi identificētu klientus un pārzinātu viņu biznesu, lai atklātu un izvairītos no personām, kuras var finansēt terora aktus vai terorisma organizācijas⁵⁷. Viena no radikālākajām direktīvas novitātēm ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestu pilnvaru paplašināšana, kuriem paredzēts dot tiesības izdot rīkojumus apturēt finanšu līdzekļu debeta operācijas kredītiestāžu klientu kontos vai citas mantas kustību⁵⁸. Attiecīgi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā šī prasība ir iestrādāta 51. panta 2. daļas 1. punktā.

Svarīgs normatīvais dokuments ir *Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva 2005/60/EK Par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi*

⁵⁴ Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering; Oficiālais Vēstnesis, 1991. 28. jūnijs, nr. 166

⁵⁵ Lieljūksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 60.lpp

⁵⁶ Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering - Commission Declaration; Oficiālais Vēstnesis, 2001. 28. decembris, nr. 344

⁵⁷ Lieljūksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 65.lpp

⁵⁸ Turpat

iegūtu līdzekļu legalizēšanai un terorisma finansēšanai⁵⁹, bet tā kā šī direktīva ir iztīrāta jau iepriekš, sīkāk to neapskatīsim.

2. Noziedzīgā nodarījuma sastāvs un tiesu prakse

Noziedzīgā nodarījuma sastāva nozīme izpaužas tajā apstākļi, ka personu saukt pie kriminālatbildības var tikai tad, ja personas darbība vai bezdarbība ir paredzēta Krimināllikumā⁶⁰ un, pie tam, šai darbībai vai bezdarbībai jābūt noziedzīgā nodarījuma sastāvam. Pretējā gadījumā personas saukšanai pie kriminālatbildības nav tiesiska pamata.

Krimināllikumā, tāpat kā lielākajā daļā ārvalstu krimināllikumos, nodarījuma sastāva jēdziens netiek definēts. Šajā ziņā pozitīvi vērtējams tas, ka Krimināllikuma atsevišķās normās ir norāde uz noziedzīgā nodarījuma sastāvu, līdz ar to tiek uzsvērta nodarījuma sastāva īpašā nozīme kriminālatbildības jautājumu risināšanā.

Formulējot kriminālatbildības pamatu, Krimināllikuma 1. pantā ir norāde uz noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, kas ir obligāta prasība personas saukšanai pie kriminālatbildības. Norāde uz noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm atrodama arī Krimināllikuma 6. panta 2. daļā, 15. panta 1. daļā, 16. panta 2. daļā, 23. panta 1. daļā u.c.

Lai noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziens dotu pietiekamu norādi uz nodarījuma prettiesiskumu un kaitējuma smaguma pakāpi, tajā jāietver pazīmju kopums, kas gan ir kopīgs visiem noziedzīgo nodarījumu sastāviem, gan vienlaikus dod arī iespēju to izmantot katra konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāva konstatēšanā vainīgās personas darbībā vai bezdarbībā⁶¹.

Ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas konkrētos apstākļus un nodarījumu izdarījušai personai piemītošās īpašības, noziedzīgā nodarījuma sastāva jēdzienā ietvertās kopīgās pazīmes iespējams sadalīt divās grupās: objektīvās (ietver noziedzīgā nodarījuma objektu un objektīvo pusi) un subjektīvās pazīmes (ietver noziedzīgā nodarījuma subjektu un subjektīvo pusi).

Turpmāk tiks apskatīts katrs noziedzīga nodarījuma sastāva elements.

2.1. Noziedzīgā nodarījuma objekts

⁵⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva 2005/60/EK Par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai; Oficiālais Vēstnesis, 2005. 25. novembris, nr. 309

⁶⁰ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8. jūlijs, nr. 199/200

⁶¹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 31.lpp

Noziedzīgā nodarījuma objekta jēdziens kriminālajā likumdošanā netiek dots, tas ir izstrādāts krimināltiesību teorijā⁶². Tātad noziedzīga nodarījuma objekta jēdziens ir definēts krimināltiesību teorijā, taču krimināltiesību teorētiķiem vienota viedokļa šajā jautājumā nav. Autors pauž viedokli, ka uzskatu atšķirība izpaužas gan jautājumā par nodarījuma objektu veidiem, gan par tajos ietveramo saturu⁶³.

Lai noskaidrotu, kas ir noziedzīga nodarījuma objekts, vispirms ir jāprecizē, ko saprotam ar noziedzīga nodarījuma objektu un kādu saturu ieliekam nodarījuma objekta jēdzienā.

Katrs noziedzīgs nodarījums kaut ko reālajā pasaulē pastāvošu apdraud, ir pret kaut ko vērsts, kaut kam nodara vai var nodarīt kaitējumu. Šis kaut kas noziedzīgā nodarījumā ir individuāli noteikts. Taču pastāv arī kopīgas pazīmes, un šīs kopīgās pazīmes var vispārināt, bet tajā pašā laikā arī atzīt, ka ir noteikti kritēriji, kas ietverami noziedzīga nodarījuma objekta jēdzienā⁶⁴.

Atbilstoši krimināltiesību teorijai, objekts iedalās trijos veidos – vispārējais noziedzīgo nodarījumu objekts (visu interešu kopums, ko aizsargā Krimināllikums), noziedzīgo nodarījumu grupas objekts (tādas pašas vai viena veida un savstarpēji saistītas vairākas intereses, kuras apdraud vesela noziedzīgo nodarījumu grupa) un noziedzīgā nodarījuma tiešais objekts (intereses, ko apdraud konkrēta veida noziedzīgs nodarījums), kas iedalās galvenajā tiešajā objektā un papildus tiešajā objektā. Vēl pie objekta tiek skatīts arī noziedzīgā nodarījuma priekšmets.

Šiem kritērijiem ir jāatklāj noziedzīga nodarījuma saturs, kā arī jābūt par pamatu šī satura apzīmējumam, kas vispilnīgāk raksturotu noziedzīgā nodarījuma objektu⁶⁵.

Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā ir tādi prettiesiski nodarījumi (darbības vai bezdarbība), kas apdraud valsts tautsaimniecības intereses materiālo vērtību ražošanas, sadales, maiņas, patēriņa un citās ar ekonomisko darbību saistītās sfērās (grupas objekts)⁶⁶.

Atbilstoši krimināltiesību teorijai, noziedzīgā nodarījuma objekts ir ar krimināllikumu aizsargātas valsts, sabiedrības, atsevišķu indivīdu intereses, kuras tiek apdraudētas noziedzīga nodarījuma rezultātā. Analizējamā norma atrodama Krimināllikuma 19. nodaļā, kur ietverti noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā ir tādi prettiesiski darījumi, kas apdraud valsts tautsaimniecības intereses materiālo vērtību

⁶²Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 31.lpp

⁶³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. 2. sevišķā daļa. Rīga: „AFS”, 2003., 127.lpp

⁶⁴ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 32.lpp

⁶⁵ Turpat

⁶⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009., 238.lpp

ražošanas, sadales, maiņas, patēriņa un citās ar ekonomisko darbību saistītās sfērās. Tātad, par noziedzīgā nodarījuma apdraudējuma grupas objektu uzskatāmas uzskaitītās tautsaimniecības intereses. Taču uzskatīt vienīgi tautsaimniecības intereses finanšu – kredīta sfērā par nozieguma objektu, kā tas norādīts Krimināllikuma komentāros, nav pilnīgi. Līdz ar to par nozieguma tiešo objektu uzskatāma Latvijas finanšu un kredīta sistēma. Tajā pašā laikā normas dispozīcijā norādīta ne tikai finanšu līdzekļu, bet arī mantas legalizācija. Līdz ar to varam konstatēt, ka apdraudējuma objekti ir ne tikai Latvijas finanšu un kredīta sistēma, bet arī ekonomiskā darbība. Tādus gadījumus krimināltiesību teorijā dēvē par vairāku objektu apdraudējumu⁶⁷.

Apdraudēta ir ne tikai kredītu un finanšu sfēra, bet arī ekonomiskā darbība, jo, legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus, ekonomikā tiek apdraudēta godīga konkurence preču ražošanā un realizācijā. Turklāt nozieguma objekts ir arī jurisdikcijas intereses, jo apdraud noteikto tiesisko kārtību mantu apgrozījuma sfērā. Nodarījums var izpausties kā piesaistība citas personas noziedzīgai darbībai, kad persona iegūst īpašumā, valdījumā vai lietošanā finanšu līdzekļus vai mantu, zinot to noziedzīgo izcelsmi⁶⁸.

Kā piemērs tam, ka šis noziedzīgais nodarījums ir vairāk objektu apdraudējums, ir Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2005. gada 11. maija lēmums lietā Nr. 1815007200, kur tiesājamie attaisnoti, pamatojoties uz to, ka : „minētā noziedzīgā nodarījuma (Krimināllikuma 195. pants) atrašanās nodaļā: „noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā” paredz kā objektu tautsaimniecības intereses finanšu – kredīta sfērā. Tieši to pašu paredz likums „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu”, kurā atspoguļota jēdziena „noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jēga”⁶⁹, un Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2004. gada 25. marta spriedums krimināllietā Nr. 140003302⁷⁰, kur lietas apstākļi ir līdzīgi un kā galvenais šeit ir pieminēt, ka abās pieminētajās lietās netika izmantota finanšu – kredīta sistēma, tomēr pēdējā lietā šis faktors nebija arguments, lai attaisnotu.

Jāpiekrīt A. Lieljukša paustajam viedoklim, ka apdraudējuma objektu – tautsaimniecības intereses – nevar skatīt šauri un reducēt tikai uz finanšu vai kredītiestāžu sektora izmantošanu vai neizmantošanu noziedzīgā nodarījuma īstenošanā, šajā gadījumā apdraudēta ir tiesiskā kārtība mantu apgrozījuma sfērā – par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem ir

⁶⁷ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 102.lpp

⁶⁸ Turpat

⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2005. gada 11. maija lēmums lietā Nr. 1815007200

⁷⁰ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 103.lpp

iegādāts cits īpašums. Abās minētajās lietās faktiskie apstākļi bija tieši šādi - par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem ir iegādāts cits īpašums.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma 5. panta 1. daļas 3. punkts kā legalizācijas darbību nosaka : „noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā, ja šo tiesību rašanās brīdī ir zināms, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti” nolūkā slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai mantas noziedzīgo izcelsmi. Kā zināms, par iepriekš neapsolītu slēpšanu paredzēta kriminālatbildība Krimināllikuma 313. pantā, kurš ietverts sadaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju”, taču paredz atbildību vienīgi smagu un sevišķi smagu nodarījumu gadījumos. Līdz ar to konstatējam, ka tādās legalizācijas darbībās, kas saistītas ar finanšu līdzekļu vai mantas iegādāšanos, apzinoties šo līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, vienlaikus tiek apdraudētas arī jurisdikcijas intereses⁷¹.

Rezumējot, var teikt, ka noziedzīga nodarījuma objekta nozīme izpaužas vairākos krimināltiesiski būtiskos apstākļos : 1) objekts ir katra noziedzīga nodarījuma obligāts elements, jo bez personas ar likumu aizsargāto interešu apdraudējuma nav arī noziedzīga nodarījuma; 2) objekts ir katra noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme, jo konkrēta nodarījuma sastāva objektīvo pazīmju skaitā ir arī tādās obligātas pazīmes, kas raksturo apdraudēto interesi vai īpaši norāda uz noziedzīgā nodarījuma priekšmetu; 3) objekts kalpo Krimināllikuma sevišķās daļas sistēmas veidošanai, atsevišķās nodaļās apvienojot Krimināllikumā paredzētos noziedzīgos nodarījumus; 4) objekts dod pamatu noziedzīgus nodarījumus norobežot no citiem tiesībpārkāpumiem, jo tieši ar likumu aizsargāto interešu apdraudējuma kaitīgums raksturo noziedzīgu nodarījumu; 5) objekta apdraudējums ļauj konstatēt noziedzīga nodarījuma raksturu un nodarījuma radītā kaitējuma smaguma pakāpi ar likumu aizsargātām interesēm, kas ir īpaši svarīgi, nosakot vainīgajam sodu (KL 46. panta 2. daļa); 6) objekts dod pamatu savstarpēji norobežot pēc objektīvās puses pazīmēm sakarīgus noziedzīgus nodarījumus un tos pareizi kvalificēt⁷².

Jāpiekrīt A. Lieljukša paustajam viedoklim, kurā viņš secina, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā saskatāms vairāku objektu apdraudējums – ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju apdraudētas tiek tautsaimniecības, finanšu un kredīta sistēmas, ekonomiskās darbības un jurisdikcijas intereses. Arī Juris Juriss vienā no savām publikācijām ir paudis viedokli, kuram atkal ir jāpiekrīt, ka: „Par KL 195.panta nozieguma papildus tiešo objektu var būt: fizisko un juridisko personu mantiskās intereses (KL 175.p.4.d., 177.p.3.d., 179.p.3.d.), juridisko personu mantiskās intereses (KL 178.p.3.d.), tautsaimniecības intereses muitas darbības sfērā (KL 190.p.), tautsaimniecības intereses finanšu un kredīta sfērā (KL 192.p.,

⁷¹ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 103.lpp

⁷² Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 33.lpp

193.p., 194.p.), tautsaimniecības intereses uzņēmumu (uzņēmējsabiedrības) dienesta darbības sfērā (KL 198.p.), tautsaimniecības intereses uzņēmumu (uzņēmējsabiedrības) dienesta un ekonomiskās darbības sfērā (KL 207.p., 210.p., 213.p.), tautsaimniecības intereses valsts ieņēmumu sfērā (KL 218.p.) u.c. ”⁷³.

Atbilstoši krimināltiesību teorijai, par noziedzīga nodarījuma papildus tiešo objektu uzskata tādas intereses, kas citā situācijā ir patstāvīgs tiešais objekts, bet konkrētā gadījumā, atbilstoši Krimināllikuma normas konstrukcijai, reizē ar noziedzīgā nodarījuma galveno tiešo objektu tiek aizsargātas tikai tāpēc, ka tam ar to pašu noziedzīgo nodarījumu neizbēgami tiek radīts kaitējums⁷⁴. Jāpiekrīt viedoklim, ko izteicis Juris Juriss, ka nav pamata uzskatīt predikatīvā nozieguma tiešos objektus arī par KL 195. panta papildu tiešo objektu⁷⁵. Viedoklis pamatojams ar to, ka predikatīvie noziegumi tiek izdarīti citā laikā un tikai tad, kad ir pabeigts pamata noziedzīga nodarījuma sastāvs, var notikt legalizācijas darbības ar iegūtajiem līdzekļiem. Līdz ar to iegūto līdzekļu legalizāciju ar pamatnoziegumu apdraudētās intereses vairs nevar apdraudēt (izņemot gadījumus, kad legalizācijas darbības notiek reizē ar pamata noziedzīgā nodarījuma sastāva realizēšanos, tas ir gadījumos, kad no valsts tiek izkrāpts PVN priekšnodoklis. Veicot pieprasījumu, lai tiktu atmaksāts it kā samaksātais priekšnodoklis, reizē tiek veikts arī legalizācijas mēģinājums. Tikko kā valsts ir ieskaitījusi personas kontā pieprasīto summu, tā ir notikusi krāpšana un noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācija vienlaicīgi)⁷⁶.

Praksē problēmjautājums ir KL 195. panta un KL 314. panta nošķiršana, tāpēc nepieciešams pievērsties arī KL 314. panta analīzei.

Ar KL 314.panta noziedzīgā nodarījuma grupas objektu tiek apdraudētas jurisdikcijas intereses noziedzīgo nodarījumu atklāšanā un apkarošanā, atšķirībā no KL 195.panta, kur grupas objekts ir tautsaimniecības intereses. KL 314.pantā noziedzīgā nodarījuma galvenais tiešais objekts ir valsts, sabiedriskās, atsevišķu grupu un indivīda intereses, kas nodrošina legālu (tas ir, atbilstošu LR pastāvošai civiltiesiskai un citai likumdošanai) finansu līdzekļu un citas mantas apriti. Šajā gadījumā KL 314.panta un KL 195.panta noziedzīgā nodarījuma galvenais tiešais objekts sakrīt.

KL 314.pantā noziedzīgā nodarījuma papildu tiešo objektu var raksturot kā mantiska rakstura intereses. Kaut gan pēc savas juridiskās konstrukcijas KL 314.pantā paredzētais

⁷³ Juriss J. Kā atšķirt divus šķietami līdzīgus noziedzīgus nodarījumus; Jurista Vārds: Nr.6 (239) Otrdiena, 2002. gada 26. marts

⁷⁴ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 33.lpp

⁷⁵ Juriss J. Kā atšķirt divus šķietami līdzīgus noziedzīgus nodarījumus; Jurista Vārds: Nr.6 (239) Otrdiena, 2002. gada 26. marts

⁷⁶ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007. 104.lpp

noziedzīgais nodarījums var tikt vērst arī uz jurisdikcijas interešu apdraudējumu, kas saistīts ar neziņošanu (plašā nozīmē) par noziedzīgiem nodarījumiem tiesību aizsardzības iestādēm, kuru rezultātā iegūta sveša manta vai finansu līdzekļi, jo vainīgajam ir jāapzinās un jāvēlas veikt prettiesisku (kriminālsodāmu) rīcību, kas ir tiešs nodoms.

Autors uzskata, ka neatkarīgi no noziedzīgā nodarījuma veida tiesību aizsardzības iestāžu intereses ir saistītas ar to, lai sabiedrības locekļi ziņotu par gatavojamiem un izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem neatkarīgi no to iedalījuma KL, bet kriminālsodāmas darbības tiks saskatītas tikai tādā gadījumā, kad vainīgā persona neziņos, ja tai ir droši zināms, ka tiek gatavots vai izdarīts smags vai sevišķi smags noziegums (KL 315.p.)⁷⁷.

Atbilstoši krimināltiesību teorijai, noziedzīgā nodarījuma priekšmets ir tādu nodarījumu nepieciešama pazīme, kuru izdarīšana nav iespējama, tieši neiedarbojoties uz kādu materiālu lietu. Tomēr noziedzīga nodarījuma priekšmets nav obligāta pazīme visos noziedzīgos nodarījumos (attiecībā uz noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu, priekšmets pastāv).

U. Krastiņš savā grāmatā noziedzīgā nodarījuma priekšmetu definē kā cilvēka ārējā pasaulē objektīvi eksistējošu lietu, pret kuru tieši vērst kaitīgs nodarījums un līdz ar to tiek apdraudēts noziedzīga nodarījuma objekts.

KL 195. panta nozieguma priekšmets ir finanšu līdzekļi vai cita manta. A. Lieljuksis savā grāmatā ir detalizētāki izpētījis, ko saprot ar „finanšu līdzekļiem” un „mantu”. Juris Juriss savā publikācijā ir uzskaitījis, kādu noziedzīgu nodarījumu rezultātā līdzekļi tiek atzīti par noziedzīgā ceļā iegūtiem⁷⁸, piemēram, kontrabanda, viltotas naudas izgatavošana u.c. Tomēr Juris Juriss savā rakstā pauž viedokli, ka par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, par laika periodu no 2003. gada līdz 2010. gadam, jāsecina, ka pārsvarā tikai atsevišķi Krimināllikuma Sevišķajā daļā ietvertie noziedzīgo nodarījumu sastāvi tika atzīti par predikatīvajiem⁷⁹.

Ar KL 314.p. noziedzīgā nodarījuma priekšmetu ir jāsaprot finanšu līdzekļi un cita manta, šajā gadījumā KL 314.panta noziedzīgā nodarījuma priekšmets sakrīt ar KL 195.panta nozieguma priekšmetu.

KL 314.pantā izpratnē ar mantu, kas iegūta noziedzīgā kārtā, būtu jāsaprot tāda manta, kas ir iegūta nolaupīšanas rezultātā, bandītisma vai arī citādā veidā - veicot kontrabandu, viltojot naudu vai vērtspapirus⁸⁰.

⁷⁷ Juriss J. Kā atšķirt divus šķietami līdzīgus noziedzīgus nodarījumus; Jurista Vārds: Nr.6 (239) Otrdiena, 2002. gada 26. marts

⁷⁸ Turpat

⁷⁹ Juriss J. Par tiesu praksi naudas atmazgāšanas lietās; Jurista Vārds: Nr.16 (663) Otrdiena, 2011. gada 19. aprīlis

⁸⁰ Juriss J. Kā atšķirt divus šķietami līdzīgus noziedzīgus nodarījumus; Jurista Vārds: Nr.6 (239) Otrdiena, 2002. gada 26. marts

Jāpiekrīt daudzu teorētiķu, kā arī J. Juriss viedoklim, ka noziedzīgā kārtā iegūta manta ir atšķirama no tādas, kas nav iegūta, bet gan izgatavota, kaut gan šādā veidā izgatavošana (produkcijas ražošana) ar likumu ir aizliegta.

2.2. Noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse

Noziedzīgā nodarījumā, tāpat kā jebkurā cilvēka uzvedībā, var izdalīt divas puses – vainīgā intelektuālo un gribas pusi, kas izpaužas lēmuma pieņemšanā par noteikta mērķa sasniegšanu, par paņēmieniem un līdzekļiem, kā tas sasniedzams, un reālo izpildījumu, kas realizējams ar noteiktu darbību vai atturoties no tās.

Otro vainīgā uzvedības pusi, tas ir, reālo izpildījumu, kas izpaužas kā apzināta prettiesiska darbība vai bezdarbība, kā arī noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas veidu, apstākļus, vietu, laiku, radīto kaitējumu, cēloņsakarību, ir pieņemts dēvēt par noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi⁸¹.

Atbilstoši krimināltiesību teorijai, noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse ir personas uzvedības ārējā izpausme, kas rada vai var radīt kaitīgas izmaiņas apkārtējā pasaulē.

Saprotams, ka cilvēka uzvedības ārējo izpausmi tikai nosacīti var nodalīt no viņa psihiskajiem procesiem, kas norit viņa apziņā, kad tiek izdarīts noziedzīgs nodarījums.

Pareizi novērtēt prettiesiskās darbības vai bezdarbības raksturu un iestājušās kaitīgās sekas iespējams tikai tad, ja izpētītas un izprastas noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas psihiskās norises. Tāpēc, vērtējot tikai noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas ārējos apstākļus vien, nav iespējams nodarījumam dot pareizu juridisku novērtējumu⁸².

Krimināltiesību zinātnē cilvēka uzvedības ārējā izpausme tiek nodalīta no viņa psihiskajiem procesiem vienīgi tāpēc, lai dziļāk un vispusīgāk izpētītu noziedzīgā nodarījuma ārējās izpausmes pazīmju kopumu un varētu tās salīdzināt ar noteikta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm, kuras likumdevējs Krimināllikumā formulējis kā pašas nepieciešamākās attiecīgā noziedzīgā nodarījuma ārējam aprakstam⁸³.

Noziedzīgu nodarījumu tautsaimniecībā nodarījumu lielākajai daļai objektīvā puse izpaužas aktīvās darbībās. Turklāt vairums nodarījumu ir ar materiālu noziedzīga nodarījuma sastāvu – atbildība par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu iestājas, ja ir pantā norādītās sekas⁸⁴.

⁸¹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 49.lpp

⁸² Turpat

⁸³ Turpat

⁸⁴ U Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009., 250.lpp

Atbilstoši krimināltiesību teorijai, darbība ir personas aktīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, kas pauž šīs personas apzinātu gribu un tā ir vērsta pret noziedzīgā nodarījuma objektu, nodarot vai radot draudus nodarīt kaitējumu ar Krimināllikumu aizsargātām personas interesēm.

Kā minēts teorijā, tādos gadījumos, kad noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvajā pusē iekļautas arī kaitīgās sekas, obligāti jāpastāv cēloņsakarībai starp prettiesisko darbību vai bezdarbību un krimināltiesiskajā normā paredzētajām sekām un šī cēloņsakarība ir jākonstatē, lai būtu pamats personas saukšanai pie kriminālatbildības par konkrētu noziedzīgu nodarījumu.

Arī pētāmajam noziedzīgam nodarījumam ir materiāls sastāvs, tomēr tikai KL 195. panta 3. daļā, tas ir, atbildība iestāsies, ja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija izdarīta lielā apmērā (nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nav bijusi mazāka par piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsommu⁸⁵). Pētāmā noziedzīgā nodarījuma pirmajā un otrajā daļās (KL 195. panta 1. un 2. daļas), noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir formāls, sekas dispozīcijā nav ietvertas, un līdz ar to pašas prettiesiskās darbības apzināta izdarīšana jau ir pabeigts noziedzīgs nodarījums, un vainīgā psihiskā attieksme pret sekām nav jāvērtē.

Noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvajai pusei ir noteicoša loma noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas procesā, tāpēc krimināltiesiskās normās noziedzīgā nodarījuma sastāvā izklāstā likumdevējs galvenokārt un vispilnīgāk ietvēris nodarījuma ārējās pazīmes, kādas konstatējamas reālajā dzīvē⁸⁶.

Analizējamā noziedzīgā nodarījuma objektīvā pusē izpaužas konkrētās darbībās – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā, kas izdarīta nolūkā slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai citas mantas noziedzīgo izcelsmi (tieši šis moments ir ļoti svarīgs noziedzīga nodarījuma kvalifikācijā). Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jēdziens skaidrots Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma 5. pantā. Tā kā prettiesiskās darbības ir aprakstītas citā, speciālajā likumā, varam secināt, ka norma ir blanketa.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana var notikt, atsavinot vai iegādājoties kustamās un nekustamās lietas, noslēdzot pakalpojuma līgumus, slēdzot fiktīvos apdrošināšanas līgumus, organizējot finanšu līdzekļu transakcijas, valūtas maiņu, veicot operācijas ar vērtspapīriem, parādzīmēm, noguldījumu sertifikātiem un citiem finanšu instrumentiem,

⁸⁵ Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4. novembris, nr. 331/332; 20. pants

⁸⁶ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 52.lpp

veicot jebkādos civiltiesiskos un komerciālos darījumus utt. Visbiežāk noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšana notiek, veicot darbības, kas ārēji atbilst likumīgām⁸⁷.

Tiek pausts viedoklis, ka tikai atsevišķi Krimināllikuma Sevišķajā daļā ietvertie noziedzīgo nodarījumu sastāvi tiek atzīti par predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, piemēram, krāpšana, kukuļošana, zādzība u.c.

Kā ir minējis Juris Juriss vienā no saviem rakstiem⁸⁸, analizējot tiesas nolēmumus, kuros kā predikatīvais noziedzīgais nodarījums tika inkriminēts KL 218. pantā ietvertais noziedzīgā nodarījuma sastāvs, autors secina, ka 18 krimināllietās no 23 analizētajām apsūdzētajiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana tika inkriminēta nepamatoti, vienas un tās pašas personas darbības norādot gan KL 218. pantā, gan arī KL 195. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses aprakstā, savukārt tiesas ir pieļāvušas kļūdu, notiesājot šīs personas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2008. gada 30. maija spriedums krimināllietā Nr. K 30-351/7/2008, M.K. tika atzīts par vainīgu un notiesāts par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, par ko atbildība paredzēta KL 218. panta otrajā daļā un 195. panta trešajā daļā, tas ir, par to, ka viņš Valsts ieņēmumu dienestā (turpmāk - VID) nedeklarēja individuālā komersanta "M Pakalpojumi" AS "SEB Latvijas Unibanka" atvērto trīs norēķinu kontus, kā arī AS "Parex banka" atvērto norēķinu kontu un AS "Trasta komercbanka" atvērto norēķinu kontu, kurus laikā no 2005. gada 1. februāra līdz 2005. gada 31. augustam izmantoja darījumu veikšanai un slēptai ienākumu gūšanai. Lai izvairītos no PVN nomaksas valsts budžetā, M.K. apzināti sastādīja un parakstīja individuālā komersanta "M Pakalpojumi" PVN deklarācijas un tās pielikumus par taksācijas periodu 2005. gada februāris, marts, aprīlis, maijs un jūnijs, neuzrādot visus ar PVN apliekamos darījumus.

Minētās deklarācijas M.K. iesniedza VID un tajās:

- 1) par 2005. gada februārī veiktajiem un ar PVN apliekamajiem darījumiem Ls 69 442,44 apmērā norādīts, ka priekšnodoklis sastāda Ls 12 437,26,
- 2) par 2005. gada martā veiktajiem un ar PVN apliekamajiem darījumiem Ls 92 020,26 apmērā norādīts, ka priekšnodoklis sastāda Ls 16 531,21,
- 3) par 2005. gada aprīli uzrādīti ar PVN 18% likmi apliekamie darījumi Ls 119 704,11 apmērā, bet faktiski ar PVN nodokli apliekami darījumi veikti Ls 140 863,43 apmērā, tādējādi

⁸⁷ Judins A. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.3 (507) Otrdiena, 2008. gada 22. janvāris

⁸⁸ Juriss J. Par tiesu praksi naudas atmazgāšanas lietās; Jurista Vārds: Nr.16 (663) Otrdiena, 2011. gada 19. aprīlis

M.K. apzināti slēpa un samazināja ar PVN apliekamo summu par Ls 21 159,32 un izvairījās no valsts budžetā maksājamā PVN nomaksas Ls 3808,66 apmērā.

Līdzīgi spriedumā ir norādīti arī citi veiktie darījumi, kuru rezultātā M.K. laikā no 2005. gada 11. februāra līdz 2005. gada 31. augustam valstij nodarīja mantisku zaudējumu lielā apmērā, nenomaksājot PVN Ls 164 307,96 apmērā. Šādas M.K. darbības tiesa kvalificēja atbilstoši KL 218. panta otrajai daļai.

Turklāt tiesa M.K. atzina par vainīgu arī noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu legalizēšanā, kas izdarīta atkārtoti un lielā apmērā, proti, tiesa konstatēja, ka M.K. ieguva savā valdījumā un lietošanā nenomaksāto PVN Ls 164 307,96 apmērā. Minētās summas iegūšanu valdījumā un lietošanā tiesa konstatēja ar identiskām darbībām, ar kurām M.K. izvairījās no nodokļu nomaksas, tas ir, spriedumā atkārtoti uzskaitot darbības, kas tika kvalificētas saskaņā ar KL 218. panta otro daļu. Tāpat tiesa, pamatojot spriedumu šajā daļā, papildināja to ar šādu motivāciju: summa Ls 164 307,96 apmērā netika iemaksāta valsts budžetā - tā vietā laika periodā no 2005. gada 1. februāra līdz 2005. gada 20. septembrim M.K. patstāvīgi, kā arī izmantojot I.I. un N.A. starpniecību, no individuālā komersanta "M Pakalpojumi" VID deklarētā AS "Hansabanka" norēķinu konta un VID nedeklarētajiem (iepriekš norādītajiem) "M Pakalpojumi" norēķinu kontiem atkārtoti saņēma un ieguva savā valdījumā, kā arī lietošanā skaidru naudu Ls 941 133,90 apmērā, tai skaitā vienlaikus nelikumīgi iegūstot individuālā komersanta "M Pakalpojumi" valsts budžetā PVN veidā maksājamus Ls 164 307,96, kurus M.K. iztērēja savām personiskajām vajadzībām⁸⁹.

Izrietot no lietas materiāliem, kā arī šādu nostāju paudis Juris Juriss, ka minētajā gadījumā nav nolūka slēpt vai maskēt finanšu līdzekļus. J. Juriss apgalvo, ka: „tiesas atziņa, ka līdzekļu iztērēšana savām personiskajām vajadzībām konkrētajā gadījumā ir uzskatāma par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas sastāvdaļu, ir nepareiza. Ja konkrētās darbības nav izdarītas ar mērķi radīt iespaidu (priekšstatu) citām personām, ka legalizējamie līdzekļi ir iegūti likumīgi, tad šādas darbības neveido KL 195. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāvu”. Analizējot šo tiesas spriedumu, iepriekšminētais autors ir izdarījis secinājumu, ka tiesa kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ir atzinusi tās pašas darbības, kuras personai bija inkriminētas kā izvairīšanās no nodokļu nomaksas (lai gan no tiesas sprieduma nepārprotami ir secināms, ka minētās darbības nav noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija). Kā arī tiek secināts, ka tiesas atziņa, ka līdzekļu iztērēšana savām personiskajām vajadzībām konkrētajā gadījumā ir uzskatāma par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas sastāvdaļu, ir nepareiza.

⁸⁹ Juriss J. Par tiesu praksi naudas atmazgāšanas lietās; Jurista Vārds: Nr.16 (663) Otrdiena, 2011. gada 19. aprīlis

Tādas pašas kļūdas ir pieļautas vēl daudzos tiesas spriedumos, kur tos sīkāk ir izpētījis Ģenerālprokuratūras sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokurors Juris Juriss⁹⁰.

Analizējot tiesas nolēmumus, kuros kā predikatīvais noziedzīgais nodarījums tika inkriminēts KL 320. pantā ietvertais noziedzīgā nodarījuma sastāvs, jāsecina, ka apsūdzības uzturēšanā ir konstatējamas līdzīgas kļūdas, kādas ir pieļāvušas tiesas, iztiesājot kriminālprocesus, kuros kā predikatīvais noziedzīgais nodarījums apsūdzētajai personai tika inkriminēts KL 218. vai 177. pantā ietvertais noziedzīgais nodarījums⁹¹.

Tā, piemēram, krimināllietā Nr. 13870001704 J.S. tika apsūdzēts par to, ka viņš kā predikatīvo noziegumu izdarīja KL 320. panta trešajā daļā paredzēto noziegumu un organizēja iegūto līdzekļu legalizēšanu. Saskaņā ar apsūdzību un pirmās instances spriedumu, apsūdzētais J.S. saņēma izspiestos kukuļus uz iepriekš fiktīvi reģistrētajiem komersantu kontiem, izmantojot viltotus dokumentus. Vienlaikus kukuļa saņemšana uz šiem kontiem, apsūdzības un pirmās instances ieskatā, uzskatāma arī par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

No apelācijas instances tiesas spriedumā atreferētā pirmās instances sprieduma secināms, ka izspiestā kukuļa ieskaitīšana Sabiedrības, kaut arī fiktīvas, kontā ar pirmās instances spriedumu tika atzīta par noziedzīgā kārtā iegūtu līdzekļu legalizēšanas organizēšanu, turklāt identiskas darbības apsūdzētajam tika inkriminētas arī kā kukuļa izspiešana.

Arī konkrētajā gadījumā jākonstatē, ka apsūdzētā nodoms iegūt izspiesto kukuli varēja realizēties, tikai ieskaitot naudas līdzekļus viņa norādītajā fiktīvajā Sabiedrībā, pretējā gadījumā apsūdzētajam nebūtu iespējams vispār saņemt izspiesto kukuli atbilstoši viņa nodomam un tā realizācijai.

Apelācijas instances tiesa pamatoti secināja, ka J.S. vienas un tās pašas darbības ir inkriminētas gan kā kukuļa izspiešana, gan kā dokumentu viltošana un to izmantošana, gan arī kā finanšu līdzekļu legalizēšanas lielā apmērā, apzinoties šo līdzekļu iegūšanas noziedzīgumu, organizēšana. Apelācijas instances tiesa atzina, ka J.S. inkriminētās darbības ir vērstas uz naudas līdzekļu noziedzīgu iegūšanu, nevis noziedzīgā veidā jau iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

Par minēto lietu tika iesniegts kasācijas protests un kasācijas sūdzība. Juris Juriss savā rakstā pamatoti argumentē, kādēļ prokurora protests ir pretrunīgs⁹² (jo ir pretrunā ar vairākām starptautisko konvenciju izvirzītajām prasībām). Tomēr Augstākās tiesas Senāta

⁹⁰ Juriss J. Par tiesu praksi naudas atmazgāšanas lietās; Jurista Vārds: Nr.16 (663) Otrdiena, 2011. gada 19. aprīlis

⁹¹ Turpat

⁹² Juriss J. Par tiesu praksi naudas atmazgāšanas lietās; Jurista Vārds: Nr.16 (663) Otrdiena, 2011. gada 19. Aprīlis

Krimināllietu departaments, izskatot lietu, pamatoti nolēma atstāt negrozītu Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas spriedumu.

Jāatzīst, ka tiesas, iztiesājot lietas, nav ņēmušas vērā nosacījumu, ka ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju jāsaprot darbības, ja tās izdarītas nolūkā slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai citas mantas noziedzīgo izcelsmi, tādejādi nepareizi izprotot Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma 5. pantu, kur ir minēts, kas ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darbības (attiecīgi laikā, kad tika izskatītas lietas, spēkā bija likums „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu”).

Kontekstā ar noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi, jāpiemin arī 2008. gada 22. decembrī Ministru kabineta pieņemtie noteikumi Nr. 1071 „Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem”⁹³.

Noteikumu pirmajā punktā uzsvērts, ka to mērķis ir noteikt neparasta darījuma pazīmju sarakstu, kurā ietvertās pazīmes var liecināt par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai legalizācijas mēģinājumu un ziņošanas kārtību. Kredītiestādēm un finanšu iestādēm ir pienākums ziņot par jebkādu darījumu, ja tam ir kaut viena neparasta darījuma pazīme. Tomēr tas ir tikai pamats pievērst uzmanību notikušajam darījumam un pārbaudīt tā likumību. KL 195. pantā paredzētais noziegums var neietvert noteikumos definētās neparasta darījuma pazīmes, savukārt neparasta darījuma konstatācija pati par sevi nenozīmē noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu⁹⁴.

Salīdzinot šos noteikumus ar iepriekš spēkā bijušajiem 2001. gada 20. martā Ministru kabineta pieņemtajiem noteikumiem Nr. 127 „Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un ziņošanas kārtību”⁹⁵, jāsecina, ka 2008. gadā izdotie ir detalizētāki par priekšgājēju, piemēram, ir ietvertas pazīmes, kad darījumi ir uzskatāmi par neparastiem attiecībā uz zvērīnātiem advokātiem un citiem neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem.

Andrejs Judins savā publikācijā pievērsies jautājumam arī par vairāku personu iesaistīšanos noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanā un to dalībai vai līdzdalībai tajā. Viņš pauž viedokli, ka persona, kura organizē vai vada noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu, atzīstama nevis par nozieguma organizētāju, bet gan par tā izdarītāju, , kura tīši sniedz citiem cilvēkiem palīdzību noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanā, tieši neiesaistoties

⁹³ MK noteikumi Nr.1071 „Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem”; Latvijas Vēstnesis, 2008. 29. decembris, nr. 201

⁹⁴ Judins A. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.3 (507) Otrdiena, 2008. gada 22. janvāris

⁹⁵ MK noteikumi Nr.127 „Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un ziņošanas kārtību”; Latvijas Vēstnesis, 2001. 23. marts, nr. 48

nozieguma izdarīšanā, atzīstama par nozieguma atbalstītāju. Tam arī nevar nepiekrīst, jo krimināltiesību teorijā ir teikts tas pats attiecībā uz dalību un līdzdalību, kā arī tas ir regulēts Krimināllikuma Vispārīgās daļas 17., 18. 19. un 20. pantos.

Kā jau minēts iepriekš, praksē ir problēmas ar KL 195. panta un KL 314. panta nošķiršanu, tādēļ jāpievēršas arī KL 314. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvajai pusei.

KL 314.panta noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse izpaužas darbībā - mantas iegādāšanās vai realizēšana, zinot, ka tā iegūta noziedzīgā kārtā.

Ar mantas iegūšanu KL 314.panta kontekstā ir jāsaprot mantas nopirkšana, apmaiņa pret kādu citu mantu, iegūšana kā dāvinājums, saņemot kā atlīdzību par darbu, dzēšot parādsaistības ar iegūto mantu vai citādi⁹⁶.

Vainīgajam nav visās detaļās jāzina, tieši kāds nodarījums, kādā apmērā un, pastāvot vēl kādiem citiem apstākļiem, noziedzīgais nodarījums ir izdarīts; pietiek, ja viņš apzinās, ka manta iegūta noziedzīgi. Noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās vai realizācija nav absolūta iepriekš, tas ir, pirms citas personas izdarītā nodarījuma, kad manta tiek iegūta noziedzīgi. Manta jāuzskata par iegūtu noziedzīgā kārtā, ja tā ir iegūta nolaupīšanas vai izspiešanas ceļā, bandītiska uzbrukuma rezultātā, kontrabandas vai narkotiku realizācijas ceļā, viltojot naudu vai vērtspapīrus u.c.⁹⁷.

Iegādātās vai realizētās mantas vērtība, kas iegādāta vai realizēta vairākas reizes, nosakāma, saskaitot nozieguma priekšmetu vērtības. KL 314.panta noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir formāls, un tas ir pabeigts ar noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās vai realizācijas brīdi, bet liela apmēra gadījumā tiek pabeigts ar šāda apmēra mantas iegādāšanās vai realizācijas brīdi.

Saistībā ar šo noziedzīgo nodarījumu jāievēro, ka personu vienlaikus nav pamata saukt pie kriminālatbildības par noziedzīgā kārtā iegūtās mantas iegādāšanos vai realizāciju un neziņošanu, jo šādas darbības attiecas uz noziedzīgo nodarījumu, kurā manta iegūta, jo liecināšana pret sevi neatbilst kriminālprocesa principiem⁹⁸.

KL 314. pantā noteiktais nodarījums jānorobežo no analizējamās normas – noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas, kur galvenā jēga ir noziedzīgi iegūtas mantas un finanšu līdzekļu noziedzīgās izcelsmes noslēpšana, savukārt KL 314. pantā paredzētajā noziedzīgā nodarījumā tāda nolūka nav.

⁹⁶ Juriss J. Kā atšķirt divus šķietami līdzīgus noziedzīgus nodarījumus; Jurista Vārds: Nr.6 (239) Otrdiena, 2002. gada 26. marts

⁹⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009., 274.lpp

⁹⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009., 274.lpp

2.3. Noziedzīgā nodarījuma subjekts

Analizējot noziedzīgā nodarījuma subjektu, pastāv atšķirīgi viedokļi par KL 195. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjektu.

Atbilstoši krimināltiesību teorijai, noziedzīgā nodarījuma subjekts ir prettiesisko darbību izdarījusī vai bezdarbību pieļāvusī fiziska un pieskaitāma persona, kas sasniegusi Krimināllikumā paredzētu vecumu, un līdz ar to viņu par izdarītu noziedzīgo nodarījumu ir pamats saukt pie kriminālatbildības⁹⁹.

Atbilstoši Krimināllikuma 11. pantam, pie kriminālatbildības saucama fiziska persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Mazgadīgais, tas ir persona, kas nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, pie kriminālatbildības nav saucams.

Personai, neatkarīgi no tā, kur viņa noziedzīgo nodarījumu izdarījusi, jābūt apveltītai ar Krimināllikumā paredzētām īpašībām, un tikai tādu personu ir pamats saukt par noziedzīga nodarījuma subjektu.

Kriminālajā likumdošanā persona, kas izdarījusi noziedzīgo nodarījumu, netiek saukta par noziedzīgā nodarījuma subjektu. Tas ir krimināltiesību teorijā pieņemts termins šāda jēdziena apzīmēšanai. Krimināllikums nosaka, ka tā ir persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, jeb vainīgais nodarījumā.

No noziedzīga nodarījuma subjekta jāatšķir noziedznieka personība. Abi šie apzīmējumi attiecas uz vienu un to pašu personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Taču nodarījuma subjekta un noziedznieka personības jēdziena saturs un juridiskā nozīme būtiski atšķiras.

Noziedzīga nodarījuma subjektam piemīt tieši tās personas īpašības, bez kuru pastāvēšanas vispār nav nodarījuma sastāva (vispārīgās subjekta pazīmes – pieskaitāmība (saprot savu darbību un spēj to vadīt) un vecums) vai nav konkrēta nodarījuma sastāva (speciālās subjekta pazīmes)¹⁰⁰.

Ar noziedzīgā nodarījuma speciālo subjektu saprot personas, kuras var būt tikai par noteiktu noziedzīgu nodarījumu kategoriju vai noteikta veida noziedzīga nodarījuma subjektu¹⁰¹.

Tomēr daži autori uzskata, ka par šo nodarījumu pie atbildības saucams speciālais subjekts, nevis vispārīgais subjekts (jebkura persona). Piemēram, Dr. iur. A. Niedre uzskata, ka par KL 195. panta nozieguma subjektu nevar būt jebkura persona (vispārīgais subjekts

⁹⁹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 75 lpp.

¹⁰⁰ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 75 lpp – 78.lpp.

¹⁰¹ Turpat

)¹⁰². Autori uzskata, ka nozieguma subjekts nevar būt jebkura persona, tas attiecināms uz fiziskajām personām, kuru profesionālā darbība ietver finanšu darījumu veikšanu, ar tiem saistīto konsultāciju sniegšanu vai šo darījumu apstiprināšanu.

Neuzskatu, ka KL 195. pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā ir speciālais subjekts. Jāpiekrīt krimināltiesību teorētiķu paustajam viedoklim, piemēram, Dr. iur. Andreja Judina viedoklim, ka nozieguma subjekts var būt jebkura fiziska persona, pieskaitāma un kriminālatbildības vecumu sasniegusi persona, kas izdara noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Protams, nevar izslēgt arī personas, kuru profesionālā darbība ietver finanšu darījumu veikšanu.

Runājot par juridiskajām personām, tās nav noziedzīgo nodarījumu subjekts KL 195. panta izpratnē. Saskaņā ar KL 12. pantu par noziedzīgo nodarījumu juridiskās personas lietā atbild tā fiziskā persona, kura šo nodarījumu izdarījusi kā attiecīgās juridiskās personas pārstāve vai tās uzdevumā, vai būdama juridiskās personas dienestā, kā arī šādas fiziskās personas līdzdalībnieks.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma 3. pantā ir uzskaitīti likuma subjekti. Lai gan tur tieši nav minēts, ka par noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu var būt jebkura persona, šajā pantā ir iekļauts Krimināllikuma 12. pants, kurš pasaka, ka par izdarīto noziegumu atbild fiziskā persona.

Nebūtu pareizi ierobežot personu loku, nosakot, ka par KL 195. pantā paredzēto nodarījumu atbild tikai speciālais subjekts, jo noziedzīgā ceļā līdzekļus iegūt un tos legalizēt tālāk var arī vispārīgais subjekts.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta 2004. gada 25. martā, izskatot apelācijas sūdzību lietā Nr. 140003302 lēmumā norādīja, ka: „palāta uzskata, ka KL 195. panta subjekts var būt jebkura pieskaitāma persona, kas sasniegusi 14 gadu vecumu.”¹⁰³

Jāpiekrīt A. Judina un J. Juriss paustajiem viedokļiem, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu var izdarīt gan persona, kura šos noziedzīgos līdzekļus pati ir ieguvusi predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas rezultātā, gan persona, kura šos noziedzīgi iegūtos līdzekļus legalizēja, tikai zinot, ka tie ir iegūti kāda predikatīvā noziedzīgā nodarījuma rezultātā, bet pati neizdarīja šo predikatīvo noziedzīgo nodarījumu.

Savukārt salīdzinot KL 195. pantu ar KL 314. pantu, KL 314.panta noziedzīgā nodarījuma subjekts, piemēram, nevar gan nolaupīšanas ceļā iegūt mantu, gan arī vienlaicīgi pats no sevis šo mantu iegādāties.

¹⁰² Krastiņš U., Niedre A.. Krimināllikuma komentāri. 5.grāmata. Sevišķā daļa.- Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 1999., 53.lpp

¹⁰³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2004. gada 25. marta spriedums lietā Nr. 140003302

2.4. Noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse

Noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses saturu atklāj personas psihiskā attieksme pret viņas izdarīto prettiesisko darbību vai bezdarbību un kaitīgajām sekām. Tā ir personas iekšējā attieksme pret ārējā pasaulē objektīvi notiekošo, šajā gadījumā pret personas izraisītajām kaitīgajām izmaiņām ārpus šīs personas – pret viņas aktīvajiem vai pasīvajiem darbības procesiem, kuru rezultātā iestājušās vai varējušas iestāties kaitīgās sekas, un pret pašām šīm sekām.

Noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse ir vainīgās personas (nodarījuma subjekta) psihiskā darbība, kas tieši saistīta ar izdarīto (nodarījuma objektu un objektīvo pusi), un tā apvieno vienotā veselā personas psihiskās darbības intelektuālos un gribas procesus.

Noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse atspoguļo saistību starp personas apziņu un gribu un viņas izdarīto nodarījumu.

Lai pareizi konstatētu noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi, jānoskaidro personas psihiskā attieksme pret prettiesisko darbību vai bezdarbību (nodarījuma formālos sastāvos) un pret kaitīgajām sekām un cēloņsakarību starp tām (nodarījuma materiālos sastāvos).

Noziedzīga nodarījuma formālajā sastāvā sekas nav ietvertas – pati prettiesiskā darbības vai bezdarbības apzināta izdarīšana vai neizdarīšana jau ir pabeigts nodarījums, tāpēc tādā gadījumā vainīgā psihiskā attieksme pret sekām nav jāvērtē.

Krimināllikuma 8. panta 2. daļā ietverts ļoti svarīgs noteikums, kas nepieļauj personas kriminālatbildību bez vainas, tā saucamo objektīvo pieskaitāmību. Tātad, nosakot noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formu, jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm. Noziedzīgā nodarījuma objektīvās pazīmes ir visas tās, kas ietilpst konkrēta nodarījuma objekta un objektīvas puses pazīmju skaitā.

Kvalificējot noziedzīgu nodarījumu, jāievēro personas tikai tās psihiskās attieksmes formas, kas paredzētas Krimināllikumā. Atbilstoši kriminālajai likumdošanai, krimināltiesību teorija izdala šādas noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses pazīmes: vainu nodoma vai neuzmanības formā, motīvu un mērķi (nolūku)¹⁰⁴.

Gan Strasbūras konvencija, gan Varšavas konvencija nosaka, ka apzināšanos, nodomu vai nolūku kā noziedzīgā nodarījuma sastāva elementu drīkst konstatēt pēc objektīvajiem faktiskajiem apstākļiem.

Lai personas darbību atzītu par noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses pazīmi, vainīgajam tā ir jāapzinās kā neatļauta¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 88. lpp

¹⁰⁵ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 125.lpp

Uzskatu, ka KL 195. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi raksturo tiešs nodoms. Vainīgais apzinās, ka viņš veic finanšu operācijas vai citus darījumus ar noziedzīgi iegūtiem finanšu līdzekļiem vai citu mantu un vēlas to darīt.

Saskaņā ar Krimināllikuma 9. pantu, noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi nodarījuma sekas un tās vēlējusies (tiešs nodoms) vai, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos (netiešs nodoms).

Šādu viedokli pauž arī Dr. iur. Andrejs Judins savā rakstā, Mg. iur. Juris Juriss, kā arī citi krimināltiesību teorētiķi.

Kā jau minēts darbā iepriekš, nepiekrītu A. Lieljukša paustajam viedoklim, ka Krimināllikuma 195. pantā vajadzētu paredzēt atbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju aiz neuzmanības noziedzīgas nevērības formā – kad persona varēja un tai vajadzēja zināt, ka līdzekļu izcelsme ir noziedzīga, tā varēja un tai vajadzēja paredzēt, ka tā veic noziedzīgi iegūtu līdzekļu slēpšanas vai maskēšanas darbības. Neuzskatu, ka ir nepieciešamība grozīt pašlaik spēkā esošo KL 195. panta redakciju un iekļaut atbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju noziedzīgas nevērības formā.

Izdarot šo noziedzīgo nodarījumu, persona apzinās, ka veic darbības ar līdzekļiem, kas iegūti noziedzīgā ceļā. Nav nozīmes tam, vai persona precīzi zina, kur un kādā veidā šie līdzekļi tika iegūti, vai viņas priekšstats ir vispārējs, proti, vai viņa ir informēta par minēto līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, bet precīzi nezina to iegūšanas veidu.

Rodas jautājums, kādi apstākļi var liecināt par to, ka persona varēja apzināties līdzekļu izcelsmes noziedzīgumu. Izmeklēšanas un operatīvo pasākumu rezultātā iegūtā informācija par naudas atmazgāšanā iesaistīto personu savstarpējām attiecībām – ilgstoši uzturēti personīgie kontakti, materiālā ieinteresētība, izraudzīto līdzekļu pārvietošanas shēmu vienveidība, vienu un to pašu personu iesaistīšana legalizācijas shēmās – var sniegt apstiprinājumu tam, ka persona, kurai inkriminē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ir zinājusi par tās izcelsmi, kaut arī nav saistīta ar predikatīvo nodarījumu¹⁰⁶.

Tiešs nodoms šajā gadījumā nozīmē, ka persona apzinās, ka viņas darbības rezultātā tiks slēpta šo līdzekļu noziedzīga izcelsme un tieši to viņa vēlas panākt.

Nozīmes nav arī tam, kādu motīvu dēļ persona iesaistās noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanā - viņa var būt materiāli ieinteresēta nozieguma izdarīšanā, viņa to var darīt

¹⁰⁶ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007., 128.lpp

apmaiņā pret kādu citu pakalpojumu vai pārprastas draudzīgas palīdzības dēļ un jebkāda cita motīva dēļ¹⁰⁷.

Piemēram, 2006. gada 8. decembrī Gulbenes rajona tiesa izskatīja krimināllietu T.M. un E.R. apsūdzībā pēc KL 175. panta 3. daļas un 195. panta 2. daļas.²⁵ Apsūdzētie izdarīja vairākas zādzības un pēc nozagtās mantas pārdošanas izmantoja iegūtos 160 latus, lai iegādātos automašīnu.

Automašīnas nopirkšanu pirmstiesas izmeklēšanā kvalificēja pēc KL 195. panta 2. daļas kā noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās. Rupja noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas kļūda tomēr tika izlabota - tiesas sēdē prokurore atteikusies uzturēt apsūdzību pēc KL 195. panta 2. daļas, pareizi norādot uz noziedzīga nodarījuma sastāva trūkumu.

Vairākas kļūdas tiesu praksē liecina, ka ne visiem procesa virzītājiem ir pietiekami skaidra KL 195. pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma būtība. Ārpus uzmanības bieži paliek fakti, kas raksturo šā nodarījuma subjektīvās pazīmes. Procesā virzītājiem stingri jāievēro, ka personas darbības ar viņa rīcībā esošajiem noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem neveido KL 195. pantā paredzēto noziegumu, ja viņai nav nolūka slēpt vai maskēt šo līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, bet persona rīkojas, lai tieši tērētu tos vai gūtu kādus tiešus labumus sev vai citām personām¹⁰⁸.

Tātad var secināt, lai personai inkriminētu noziedzīgā ceļā iegūto līdzekļu legalizēšanu, galvenais faktors ir nolūks slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai citas mantas noziedzīgo izcelsmi, kas ir minēts gan Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā, gan vairākās starptautiskajās konvencijās un tas ir legalizēšanas darbību jēga.

Kas attiecas uz KL 314. pantu, līdzīgi kā KL 195.p. nozieguma subjektīvās puse, arī KL 314.p. noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse raksturojama ar to, ka vainīgā persona apzinās, ka iegādājas vai realizē noziedzīgā kārtā iegūto mantu un vēlas to darīt - tiešs nodoms. Būtībā, analizējot KL 314.panta juridisko konstrukciju, jāatzīmē, ka ir nepieciešams konstatēt faktu, ka persona, kura mantu ir iegādājusies vai arī to realizējusi, noteikti bija informēta (viņai bija zināms) par šīs mantas iegūšanas veidu, tas ir, ka tā iegūta noziedzīgā kārtā.

Taču komentējamā panta juridiskā konstrukcija nepieprasa fakta konstatēšanu, ka vainīgā persona pilnīgi zināja izdarītā noziedzīgā nodarījuma mehānismu, kura rezultātā tika

¹⁰⁷ Judins A. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.3 (507) Otrdiena, 2008. gada 22. janvāris

¹⁰⁸ Turpat

iegūta noziedzīgas izcelsmes manta. Un tieši šis faktors ir noteicošais, lai nošķirtu to no KL 195. panta noziedzīgā nodarījuma.

Nevar nepieņemt Andreja Judina paustajam viedoklim, ka nolūks legalizēt līdzekļus nozīmē, ka personas mērķis ir radīt ilūziju, ka legalizējamie finanšu līdzekļi iegūti likumīgi, nepārkāpjot tiesiskos aizliegumus. Tieši šā mērķa esamība ļauj norobežot analizējamo noziegumu no noziedzīgā kārtā iegūtā patērēšanas, kas nav krimināli sodāma, un KL 314. pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma (noziedzīgā kārtā iegūtās mantas iegādāšanās un realizēšana). Kaut gan KL 195. panta dispozīcijā nav tieši norādīts uz nozieguma mērķi, tas ir obligāts un tā nepieciešamību nosaka šā nozieguma būtība. Nozieguma nosaukums un panta dispozīcijā lietotais vārds "legalizācija" skaidri norāda uz personas mērķi panākt, lai nelikumīgais kļūtu par likumīgu (legālu).

Fakts, ka persona veic kaut kādas tīšas darbības ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, pats par sevi nenozīmē šo līdzekļu legalizēšanu. Diemžēl šo atzinumu ne vienmēr ņem vērā procesa virzītāji. Tiesu praksē ir parādījušies gadījumi, kad personām sods tika piespriests pēc KL 195. panta, konstatējot vien šā nodarījuma objektīvās puses pazīmes - darbības ar noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem - un ignorējot faktu, ka personai nav bijis mērķis legalizēt līdzekļus, tas ir, maskēt vai slēpt to izcelsmi¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Judins A. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.3 (507) Otrdiena, 2008. gada 22. janvāris

3. Atbildība par noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu ārvalstīs

Daudzas Eiropas valstis cīņū pret noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizāciju uzsāka astoņdesmitajos gados, un jau ir paguvušas apkopot tiesu praksi un tām ir pieredze starptautiskā normatīvā regulējuma izstrādē. Kā piemēru var nosaukt tā dēvētās Bāzeles komitejas izstrādātās rekomendācijas par banku operācijām. Tās sastāvā ietilpst ASV, Kanāda, Japāna, Francija, Vācija, Itālija, Beļģija, Apvienotā Karaliste, Šveice un Zviedrija.

Nodaļa ar šādu nosaukumu ir izdalīta tikai mūsu valsts Krimināllikumā, kur arī apvienoti visi tie noziedzīgie nodarījumi, kas apdraud dažādas tautsaimniecības intereses. Ārvalstu krimināllikumos šādas normas ievietotas vai nu kopā ar pantiem, kuros noteikta atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem pret īpašumu, vai arī tiem veltītas atsevišķas nodaļas (apakšnodaļas).

Visos salīdzināmajos krimināllikumos ietverta atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kas Krimināllikumā atzīts par noziedzīgu nodarījumu tautsaimniecībā un izpaužas kā noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšana, sods par ko ir bargāks, ja tas izdarīts atkārtoti, personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās, lielā apmērā vai ja to izdarījusi organizēta grupa.

U. Krastiņš un Valentija Liholaja savā grāmatā pauž viedokli, ka saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu minams arī KL 195.¹ pants, kur paredzēta atbildība par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu par līdzekļu piederību, kā arī KL 195.² pants, kurā noteikta atbildība par izvairīšanos no skaidras naudas deklarēšanas, tomēr tas nav šī darba mērķis un sīkāk šos pantus neapskatīsim.

KL 195. pantā, definējot šo noziedzīgo nodarījumu kā noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizāciju, pārkāpjot likumā noteiktās prasības un apzinoties šo līdzekļu vai mantas iegūšanas noziedzīgumu, likumdevējs par kriminālatbildības subjektu atzinis tikai tādas fiziskas personas, kuru profesionālā darbība ietver finanšu darījumu veikšanu, ar tiem saistīto konsultāciju sniegšanu vai šo darījumu apstiprināšanu. Kvalificējošās pazīmes – šo darbību izdarīšana lielā apmērā vai organizētā grupā¹¹⁰.

Kā jau minēts iepriekš, apakšnodaļā pie noziedzīgā nodarījuma subjekta, nevar piekrist apgalvojumam, ka par noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas subjektu ir atzīstams tikai

¹¹⁰ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004., 167. lpp

speciālais subjekts. Daudzi krimināltiesību teorētiķi pauž viedokli, ka tas ir vispārīgais subjekts, kā arī es piekrītu šim viedoklim, protam, neizslēdzot augstāk minēto subjektu daļu.

Saskaņā ar Lietuvas KK 216. pantu par noziedzīgā kārtā iegūtas naudas vai mantas legalizēšanu pie atbildības saucams tas, kas nolūkā slēpt vai padarīt par likumīgiem noziedzīgā kārtā iegūtus savus vai citas personas naudas līdzekļus vai mantu, izdarījis ar šo īpašumu vai naudas līdzekļiem vai to daļu finanšu operācijas, noslēdzis līgumu vai izmantojis tos saimnieciskajā, komerciālajā darbībā, kā arī nepatiesi paziņojis, ka tie iegūti likumīgas darbošanās ceļā.¹¹¹

Igaunijas SK ir gan vispārīga norma – 304. pants, kurā noteikta atbildība par naudas legalizēšanu, pastiprinot atbildību, ja tas izdarīts personu grupā, vismaz divreiz, lielā apmērā vai noziedzīgā apvienībā, gan arī divas speciālās normas. Viena no tām – SK 395. pantā paredzēta kredītiestādes vai bankas sistēmā neietilpstošas finanšu iestādes darbinieka atbildība par Likumā par pret darbību legalizācijai noteikto personas identifikācijas pienākumu neizpildīšanu, bet 396. pantā – kredītiestādes vai bankas sistēmā neietilpstošas finanšu iestādes vadītāja, kontaktpersonas vai uzņēmēja atbildība par neziņošanu par aizdomām par naudas legalizēšanu vai par nepareizu ziņu sniegšanu Datu birojam par naudas legalizēšanu¹¹².

Austrijas KK 165. § par naudas atmazgāšanu iekļauts sadaļā par noziedzīgiem nodarījumiem pret īpašumu un paredz atbildību par tādu sava īpašuma sastāvdaļu slēpšanu, kas tika iegūtas paragrāfā paredzēto noziegumu vai pārkāpumu izdarīšanas rezultātā, vai iegūtas sodāmu finanšu pārkāpumu rezultātā, kas saistīts ar kontrabandu vai izvairīšanos no ievadmuitas vai izvedmuitas nodokļa nomaksāšanas, ko izdarījusi cita persona, vai to izcelsmes slēpšanu, it īpaši, sniedzot pilnvarotām personām nepareizas ziņas par šo īpašuma sastāvdaļu izcelšanos un patiesajām īpašībām vai citām tiesībām uz tām, pilnvarām par rīcību ar tām, par to nodošanu vai par to, kur tās atrodas. Tāpat sodāms ikviens, kurš apzināti iegūst tādas īpašuma sastāvdaļas, glabā tās, iegulda, rīkojas ar tām, pārveido tās, realizē vai nodod trešajai personai. Sods ir bargāks, ja nodarījuma priekšmeta vērtība pārsniedz 40000 eiro vai to persona izdarījusi, būdama tādas noziedzīgas apvienības locekle, kas organizēta ilgstošai naudas atmazgāšanai¹¹³.

Vācijas KK līdzīga pēc satura norma – 261. § „Naudas atmazgāšana; nelikumīgi iegūtu mantisku labumu slēpšana” ievietota sadaļā „Personas, kura izdarījusi sodāmu nodarījumu,

¹¹¹ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004., 167..lpp

¹¹² Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004., 168..lpp

¹¹³ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006., 183.lpp

atbalstīšana un mantas, kas iegūta prettiesiskā veidā, iegādāšanās”, par kvalificējošu pazīmi atzīstot arī nodarbošanās raksturu. Sods ir mīkstāks, ja persona aiz vieglprātības neatpazīst, ka priekšmets iegūts likumā norādīto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas rezultātā¹¹⁴.

Vācijas Kriminālkodeksa 261. panta normas mērķis ir: nepieļaut līdzekļu (plašā nozīmē) patiesā izcelsmes avota, īpašuma objektu aprites vai tiesību maskēšanu vai slēpšanu, kā arī nepieļaut minēto darbību izdarītāju maskēšanu vai slēpšanu; nepieļaut nelikumīgi iegūtas peļņas ieplūšanu legālā finanšu apgrozījumā.

Šādu nosacījumu ievērošana, pēc Vācijas likumdevēju domām, ļaus novērst organizētās noziedzības un teroristisko organizāciju nelikumīgi gūtu līdzekļu ieplūšanu valsts finanšu sistēmā, tādējādi pasargājot normālu valsts tautsaimniecības attīstību. Šo mērķu sasniegšanai ir nepieciešams izolēt gan pašu personu, kas veic šāda veida nelikumīgas darbības, gan arī šīs personas kriminālo aktivitāšu rezultātā gūto "netīro" naudu¹¹⁵.

Šveices KK naudas atmazgāšana klasificēta kā noziedzīgs nodarījums pret jurisdikciju, 305. bis pantā nosakot atbildību tam, kurš veic darbības, kas vērstas uz to, lai slēptu mantisko vērtību, kuras, kā viņš zina vai viņam ir jāparedz, ir radušās nozieguma izdarīšanas rezultātā, izcelsmi, atrašanos vai konfiskāciju. Sods ir bargāks, ja persona darbojusies kā noziedzīgas organizācijas locekle vai kā tādas bandas locekle, kas izveidota pastāvīgai naudas atmazgāšanai, vai ja naudas atmazgāšanas rezultātā, kam ir nodarbošanās raksturs, ieguvusi lielu apgrozījumu vai ievērojamu peļņu¹¹⁶.

Šveices KK 305.bis panta kontekstā smaga nodarījuma konstatēšanai ir kritērijs: par to jābūt paredzētam sodam katorgas cietumā uz laiku līdz pieciem gadiem vai ieslodzījums cietumā, ar brīvības atņemšanas sodu tiek saistīts naudas sods līdz vienam miljonom franku¹¹⁷.

Francijā kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu ir paredzēta divos normatīvajos aktos: Francijas kriminālkodeksā (turpmāk tekstā - Francijas KK) un Muitas kodeksā.

Francijas KK nav vienas universālas normas, kurā ir paredzēta kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kā tas ir regulēts mūsu valsts Krimināllikumā, bet gan ietver normu kopumu - speciālās normas, kas paredz atbildību par dažādu ienākumu

¹¹⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006., 184.lpp

¹¹⁵ Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.36 (631) Otrdiena, 2010. gada 7. septembris

¹¹⁶ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006., 184.lpp

¹¹⁷ Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.36 (631) Otrdiena, 2010. gada 7. septembris

"atmazgāšanu", piemēram, kas gūti narkotisko un psihotropo vielu tirdzniecības rezultātā (KK 222-38. pants), prostitūcijas ekspluatēšanas rezultātā (KK 225-6. pants).

Savukārt vispārīga rakstura normas, kas līdzīgas citu valstu regulējumos esošajām, ir definētas Francijas KK 324-1. panta un 324-2. pantā.

Francijas KK 324-1. panta pirmajā daļā un otrajā daļā ir iekļauta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas definīcija. Panta pirmā daļa nosaka, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir maldinošu ziņu sniegšana jebkādā veidā par noziedzīgu nodarījumu vai kriminālpārkāpumu izdarījušas personas mantas vai ienākumu izcelsmi, gūstot no tā tiešu vai netiešu labumu. Savukārt panta otrā daļa par legalizāciju atzīst arī noziedzīga nodarījuma vai kriminālpārkāpuma rezultātā tieši vai netieši iegūtu līdzekļu atbalstu ieguldīšanai, slēpšanai vai pārvēršanai citā mantā.

Francijas KK 324-2. pantā ir paredzēta paaugstināta atbildība par KK 324-1. pantā paredzēto darbību izdarīšanu: a) atkārtoti vai izmantojot dienesta stāvokli; b) organizētā grupā.

No minētajām normām ir secināms, ka Francijas likumdevējs praktiski nav ierobežojis predikatīvo noziedzīgo nodarījumu klāstu, taču paredzējis atsevišķus sastāvus, kas attiecināmi uz atsevišķiem naudas atmazgāšanas veidiem. Šāda pieeja vairāk skaidrojama ar vēsturisko normu izstrādes un implementēšanas gaitu, proti, sākotnējās normas vērstas uz tādu noziedzīgā kārtā gūtu ienākumu legalizēšanas kriminalizēšanu, kas saistīti, tas ir, iegūti narkotisko vai psihotropo vielu neatļautas realizācijas rezultātā¹¹⁸.

Kriminālatbildību ASV var pamatot ne tikai ar likuma un vispārējām tiesību normām, bet arī ar likuma pakārtoto aktu pārkāpumiem. Attiecībā uz ASV princips *nullum crimen, nulla poena sine lege* skan šādi: "Nav nozieguma, nav soda bez norādes uz likumu, vispārīgajām tiesību normām un likuma pakārtotajiem aktiem."

Normatīvo aktu jaunrades procesa pirmsākumi ir meklējami jau 1970. gadā, bet termins "atmazgāšana" tiek saistīts jau ar aizvadītā gadsimta divdesmito gadu beigām. Kā pirmsākums mēģinājumiem reglamentēt skaidrās naudas plūsmas caurskatāmību un "netīrās" naudas konfiskācijas mehānismu jāmin 1970. gadā pieņemtais tā dēvētais Banku noslēpumu likums.² Tāpat šis likums pazīstams ar nosaukumu "Finanšu uzskaites un pārskata par valūtas un ārvalstu darījumiem likums". Par likuma ideju bija centieni iegūt no dažādām iestādēm dokumentus, uz kuru pamata varētu secināt noteiktu finanšu darījumu patieso dabu.

Likuma mērķis ir noteikt procedūras, kuru rezultātā finanšu iestādēm tiek pieprasīts glabāt attiecīgus ierakstus un dokumentus par dažādiem ziņojumiem, ko var izmantot gan

¹¹⁸ Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.36 (631) Otrdiena, 2010. gada 7. septembris

nodokļu, gan arī kriminālajā tiesvedībā. Likumam ir divas daļām: pirmā ir veltīta jautājumiem par finanšu uzskaiti, bet otrā - ziņojumu procedūrām par darījumiem ar valūtu¹¹⁹.

ASV normatīvajos aktos pastāv tā dēvētais pierādījumu nastas pārnesšanas princips, kas nosaka, ka personām pašām jānodrošina pierādījumi savai aizstāvībai. Šāds princips būtiski atvieglo ASV tiesībsargājošo institūciju darbību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas lietu izmeklēšanā.

ASV, risinot jautājumu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanu, īpaša uzmanība tiek pievērsta konfiskācijas mehānismam. Šajā sakarā ASV likumdevējs ir labojis minēto Naudas atmazgāšanas kontroles likumu, lai padarītu par noziegumu nelikumīgi iegūtu finanšu līdzekļu apriti, ja šī aprite notiek, lai slēptu finanšu līdzekļu avotus, vai ja ir nolūks turpināt to nelikumīgo darbību, no kuras ir nākuši šie finanšu līdzekļi¹²⁰.

Kā minējis Juris Juriss savā rakstā, ASV nav viena normatīvā dokumenta, kas regulētu noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Laika gaitā ir pieņemti vairāki normatīvie dokumenti, kas regulē šo noziedzīgo nodarījumu.

Jau sākotnēji Krievijas Federācijas likumdevējs, paredzot kriminālatbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu (atmazgāšanu), ir izvēlējis konstruēt tiesību normu tā, lai pēc iespējas plašāk ar Kriminālkodeksu ierobežotu jebkādu nelikumīgo aktivitāšu (likumpārkāpumu) rezultātā iegūto līdzekļu legalizācijas procesus. Par atskaites punktu šādas speciālās normas ieviešanai Krievijas Federācijā jāmin 1996. gads, kad Krievijas Federācijas KK tika ietverta jauna norma - "174. pants. Nelikumīgi iegūtu naudas līdzekļu vai citas mantas legalizēšana (atmazgāšana)", kuras panta pirmās daļas dispozīcija paredzēja atbildību par "finanšu operāciju un citu darījumu veikšanu ar naudas līdzekļiem vai citu mantu, kas iepriekš iegūta nelikumīgā veidā, kā arī par šādu līdzekļu vai citas mantas izmantošanu, lai nodrošinātu komercdarbību vai citu ekonomisku darbību"¹²¹.

Šī norma ir vairākkārtīgi grozīta.

Kā ir minējis Juris Juriss vienā no saviem rakstiem, atšķirībā no KL 195. pantā paredzētā sastāva Krievijas Federācijas likumdevējs KK attiecīgajā normā norāda speciālu nolūku, kurš strikti nosaka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas (atmazgāšanas) kā kriminālsodāmas darbības mērķi, proti, gadījumā, ja persona pati nav izdarījusi kādu no predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, legalizēšana izpaužas šīs personas darbībās,

¹¹⁹ Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.35 (630) Otrdiena, 2010. gada 31. augusts

¹²⁰ Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.35 (630) Otrdiena, 2010. gada 31. augusts

¹²¹ Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.34 (629) Otrdiena, 2010. gada 24. augusts

kuru rezultātā trešās personas (noziedzīgos nodarījumos neiesaistītās personas) rod maldīgu priekšstatu par finanšu līdzekļu un (vai) mantas patieso valdījumu, tā izmantošanas un rīcības mērķi un izcelsmi. Turpretim gadījumā, ja persona pati izdarījusi kādu no predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, legalizēšana izpaužas nolūkā nodrošināt komercdarbību vai citu ekonomisku darbību.

Saskaņā ar Krievijas Federācijas likumu "Par pretdarbību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai (atmazgāšanai) un terorisma finansēšanai" ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu un citas mantas legalizēšanu (atmazgāšanu) saprot: tiesiska rakstura (veida) piešķiršanu valdījumam, tā izmantošanai un rīcībai ar finanšu līdzekļiem vai citu mantu, kas iegūta noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas rezultātā, izņemot noziedzīgos nodarījumus, kas paredzēti Krievijas Federācijas KK 193., 194., 198., 199., 199.¹ un 199.² pantā¹²².

Apvienotajā Karalistē, tāpat kā Itālijā nav viena normatīvā akta, kas regulētu noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Piemēram, Apvienotajā Karalistē ir izdoti seši normatīvie akti, kas regulē naudas atmazgāšanu, savukārt Itālijā ir vairāki normatīvie akti, kas regulē naudas atmazgāšanu, tomēr ir vairāk vērsti uz mafiju apkarošanu, tiek nostiprināts mafiozu organizāciju jēdziens, kā arī sniegta norāde uz nelikumīgu ienākumu gūšanu. Organizācija tiek uzskatīta par mafiozu, ja tās dalībnieki savā darbībā izmanto draudus, personu iebiedēšanu, izmanto "aļļa galvojumu" un tādējādi izdara noziegumus, kas, piemēram, dod iespēju kontrolēt koncesiju, darba uzņēmuma līgumus vai panāk kaut kādas privilēģijas sev un citiem šīs organizācijas dalībniekiem.

Ukrainā ar noziedzīgā kārtā iegūtu ienākumu legalizāciju (atmazgāšanu) lielā apmērā saprot: ja par nozieguma priekšmetu kalpojuši līdzekļi vai cita manta, kuras vērtība pārsniedz sešus tūkstošus neapliekamos personas ienākumu minimumus. Savukārt par noziedzīgā kārtā iegūtu ienākumu legalizāciju (atmazgāšanu) sevišķi lielā apmērā atzīst gadījumus, kad nozieguma priekšmeta - līdzekļu vai citas mantas - vērtība pārsniedz astoņpadsmit tūkstošus neapliekamos personas ienākumu minimumus.

Viens no Ukrainas KK 207. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas problēmjautājumiem ir saistīts ar izpratni par predikatīvā noziedzīgā nodarījuma pierādīšanas nepieciešamību pirms kriminālprocesa iztiesāšanas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Šajā sakarībā tiek pieņemts, ka par pamatu personas saukšanai pie kriminālatbildības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu (naudas atmazgāšanu) kriminālprocesā jāsavāc pietiekami pierādījumi par predikatīvā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Problēma rodas izpratnē par to, kādu pierādījumu apjomu uzskatīt par pietiekamu,

¹²² Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.34 (629) Otrdiena, 2010. gada 24. augusts

kādas ziņas par faktiem ir attiecināmas uz šo apstākļu kopuma noskaidrošanu. No Ukrainas KK 207. panta dispozīcijas ir secināms, ka personai reāli ir jāpieļauj, ka tā veic darbības ar ienākumiem vai citu mantu, kas gūta predikatīvā noziedzīgā nodarījuma rezultātā¹²³.

¹²³ Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.34 (629) Otrdiena, 2010. gada 24. augusts

Kopsavilkums

1. Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšana jeb naudas atmazgāšana ir plaša mēroga problēma, kas, attīstoties ar internetu saistītām tehnoloģijām, strauji izvēršas, pieaugot noziedzīgās pasaules darbības apjomiem un vairojoties lielām starptautiskām grupām un organizācijām, kas nodarbojas ar noziedzīgā ceļā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu. Tieši tādēļ šī problēma bija, ir un būs aktuāla mūsdienās.

2. Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu saista ar legalizāciju vairākos etapos un darbību virkni, kuru gaitā nauda vai citi noziedzīgi iegūti līdzekļi tiek apgrozīti, lai veikto darbību rezultātā tie iegūtu šķietami likumīgu izcelsmi. Šādas kompleksas, vairāku etapu darbības ir raksturīgas noziedzīgām grupām, kad legalizācijas shēmas ir labi izplānotas un vērienīgas pēc finanšu apjoma.

3. Lai cīnītos ar naudas atmazgāšanas problēmu, ir izdoti vairāki starptautiski normatīvie akti, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas konvencijas un Eiropas Savienības direktīvas, kuru mērķis ir pēc iespējas vienvēidot noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu starptautiskā mērogā.

4. Daudzas Eiropas valstis cīņu pret noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizāciju uzsāka astoņdesmitajos gados, un jau ir paguvušas apkopot tiesu praksi un tām ir pieredze starptautiskā tiesiskā regulējuma izstrādē. Kā piemēru var nosaukt tā dēvētās Bāzeles komitejas izstrādātās rekomendācijas par banku operācijām. Tās sastāvā ietilpst ASV, Kanāda, Japāna, Francija, Vācija, Itālija, Beļģija, Apvienotā Karaliste, Šveice un Zviedrija.

5. Latvijas Republikas normatīvie akti, kas regulē noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizāciju, atbilst starptautisko normatīvo aktu noteiktajām obligātajām prasībām (piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Direktīva 2009/110/EK).

6. Lai noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziens dotu pietiekamu norādi uz nodarījuma prettiesiskumu un kaitējuma smaguma pakāpi, tajā jāietver pazīmju kopums, kas gan ir kopīgs visiem noziedzīgo nodarījumu sastāviem, gan vienlaikus dod arī iespēju to izmantot katra konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāva konstatēšanā vainīgās personas darbībā vai bezdarbībā.

7. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā ir tādi prettiesiski darījumi, kas apdraud valsts tautsaimniecības intereses materiālo vērtību ražošanas, sadales, maiņas, patēriņa un

citās ar ekonomisko darbību saistītās sfērās. Tātad, par noziedzīgā nodarījuma apdraudējuma grupas objektu uzskatāmas uzskaitītās tautsaimniecības intereses. Taču uzskatīt vienīgi tautsaimniecības intereses finanšu – kredīta sfērā par nozieguma objektu, kā tas norādīts Krimināllikuma komentāros, nav pilnīgi. Tās ir arī ekonomiskās intereses.

8. Ar KL 314.panta noziedzīgā nodarījuma grupas objektu tiek apdraudētas jurisdikcijas intereses noziedzīgo nodarījumu atklāšanā un apkarošanā, atšķirībā no KL 195.panta, kur grupas objekts ir tautsaimniecības intereses.

9. KL 195. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse izpaužas konkrētās darbībās – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā, kas izdarīta nolūkā slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai citas mantas noziedzīgo izcelsmi (tieši šis moments ir ļoti svarīgs noziedzīga nodarījuma kvalifikācijā). Savukārt KL 314.panta noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse izpaužas darbībā - mantas iegādāšanās vai realizēšana, zinot, ka tā iegūta noziedzīgā kārtā.

10. Gan KL 195. pantā, gan KL 314. pantā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir vispārīgais (fiziska, pieskaitāma persona, kas līdz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu). KL 195.panta nozieguma subjektu, var atzīmēt, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu var izdarīt gan persona, kura šos noziedzīgos līdzekļus pati ir ieguvusi predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas rezultātā, gan persona, kura šos noziedzīgi iegūtos līdzekļus legalizēja, tikai zinot, ka tie ir iegūti kāda predikatīvā noziedzīgā nodarījuma rezultātā, bet pati neizdarīja šo predikatīvo noziedzīgo nodarījumu. Savukārt KL 314.panta noziedzīgā nodarījuma subjekts, piemēram, nevar gan nolaupīšanas ceļā iegūt mantu, gan arī vienlaicīgi pats no sevis šo mantu iegādāties.

11. KL 195. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi raksturo tiešs nodoms. Vainīgais apzinās, ka viņš veic finanšu operācijas vai citus darījumus ar noziedzīgi iegūtiem finanšu līdzekļiem vai citu mantu un vēlas to darīt. Kas attiecas uz KL 314. pantu, līdzīgi kā KL 195.p. nozieguma subjektīvās puse, arī KL 314.p. noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse raksturojama ar to, ka vainīgā persona apzinās, ka iegādājas vai realizē noziedzīgā kārtā iegūtu mantu un vēlas to darīt - tiešs nodoms.

12. Visos salīdzināmajos krimināllikumos ietverta atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kas Krimināllikumā atzīts par noziedzīgu nodarījumu tautsaimniecībā, tomēr nodaļa ar šādu nosaukumu ir izdalīta tikai mūsu valsts Krimināllikumā, kur arī apvienoti visi tie noziedzīgie nodarījumi, kas apdraud dažādas tautsaimniecības intereses. Ārvalstu krimināllikumos šādas normas ievietotas vai nu kopā

ar pantiem, kuros noteikta atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem pret īpašumu, vai arī tiem veltītas atsevišķas nodaļas (apakšnodaļas).

13. Problēmjaudājums praksē, kas saistīts ar noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizāciju, ir tā kvalifikācija. Lasot tiesas spriedumus, netiek konstatēta noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse, respektīvi, tiesas nepareizi kvalificē noziedzīgo nodarījumu pēc KL 195. panta, ja personai nav nolūka slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu noziedzīgo izcelsmi.

14. Aktuāls jautājums praksē ir KL 195. panta nošķiršana no KL 314. panta nošķiršanas. Tiesas nepareizi iztulko un netiek nošķirts, kas ir noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās un realizācija (patēriņam) un kas ir noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizācija. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu izmantošana pašpatēriņam neveido noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas sastāvu.

15. Tiesas bieži nepareizi inkriminē noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizāciju, vienas un tās pašas darbības norādot gan, piemēram, KL 218., KL 177. pantā, gan arī KL 195. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses aprakstā, tādejādi tiesas pieļauj kļūdu, notiesājot personas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.

16. Nepiekrītu viedoklim, ka vajadzētu ieviest noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizāciju noziedzīgas nevērības formā. Tā vietā, ja arī persona nav paredzējusi, bet tā varēja un tai vajadzēja paredzēt, tā varēja un tai vajadzēja zināt, ka līdzekļu izcelsme ir noziedzīga, šo bezdarbību vajadzētu kvalificēt, piemēram, kā nolaidību, atbildība par ko ir paredzēta KL 197. pantā.

17. Galvenā problēma tiesu praksē ir tā, ka nav izpratnes par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, tādejādi tiesas nekorekti interpretē KL 195. pantu.

18. 2005. gada 15. aprīlī grozot Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma 5. pantu, legalizācijas nolūks (slēpt vai maskēt) vairs neattiecas uz visām 5. panta punktu daļām, bet gan tikai uz pirmo punktu. Uzskatu, ka nolūks slēpt vai maskēt finanšu līdzekļus vai citu mantu ir obligāts, jo savādāk zūd noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanas būtība.

Annotation

In the Bachelor paper “Legalization of proceeds from crime” national level and also international level regulation is reviewed concerning legalization of proceeds from crime.

In the first chapter of the paper normative regulation in the Republic of Latvia is considered and regulation on international level, that is inseparably connected with normative regulation on national level.

Own viewpoint is expressed on compliance of national level regulation with international.

In the second chapter of the paper content of the crime is analysed – the object, objective side, the subject, subjective side. Court practice is analysed and the main problem in it stated.

In the last chapter foreign element is analysed. Responsibility for legalization of the proceeds from crime abroad is surveyed in comparison with the Republic of Latvia.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Grāmatas:

1. Autoru kolektīvs, Juridisko terminu vārdnīca. Rīga : Nordik, 1998
2. Kalniņa Dz., Kičigins E. un autoru kolektīvs. English – Latvian dictionary. Rīga: Avots, 2007
3. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.
4. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. 2. sevišķā daļa. Rīga: „AFS”, 2003.
5. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A.. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.
6. Krastiņš U., Niedre A.. Krimināllikuma komentāri. 5.grāmata. Sevišķā daļa.- Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 1999.
7. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
8. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
9. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
10. Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA „P & Ko”, 2007.
11. Meikališa Ā., Strada – Rozenberga K. Kriminālprocess shēmās. A daļa. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2007.

Atsevišķi raksti internetā:

1. www.conventions.coe.int
2. www.lex.europa.eu
3. www.lv.lv
4. Money Laundering. Pieejams:
<http://www.oppapers.com/essays/Money-Laundering/1213>
5. Papildināts noziedzīgu līdzekļu legalizācijas novēršanas likums. Pieejams:
<http://www.lv.lv/?menu=doc&id=229588> (aplūkots 2011. gada 6. maijā)
6. Par naudas "atmazgāšanu" un terorisma finansēšanu (I). Pieejams:
<http://www.lv.lv/?menu=doc&id=199784>

7. Par naudas "atmazgāšanu" un terorisma finansēšanu (II). Pieejams:
<http://www.lv.lv/?menu=doc&id=199880>
8. 2011 INCSR : Major Money Laundering Countries. Pieejams:
<http://www.state.gov/p/inl/rls/nrcrpt/2011/vol2/156373.htm>

Periodika:

1. Gunārs Kūtris. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika; Jurista Vārds: Nr.16 (469) Otrdiena, 2007. gada 17. aprīlis
2. Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.34 (629) Otrdiena, 2010. gada 24. augusts
3. Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.35 (630) Otrdiena, 2010. gada 31. augusts
4. Juriss J. Atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Jurista Vārds: Nr.36 (631) Otrdiena, 2010. gada 7. septembris
5. Juriss J. Kā atšķirt divus šķietami līdzīgus noziedzīgus nodarījumus; Jurista Vārds: Nr.6 (239) Otrdiena, 2002. gada 26. marts
6. Juriss J. Par tiesu praksi naudas atmazgāšanas lietās; Jurista Vārds: Nr.16 (663) Otrdiena, 2011. gada 19. aprīlis

Normatīvie akti:

1. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti; Latvijas Vēstnesis, 2003. 26. septembris, nr. 133
2. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību; Latvijas Vēstnesis, 2001. 6. jūnijs, nr. 87
3. Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju; Latvijas Vēstnesis, 1998. 23. oktobris, nr. 308/312
4. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism; Warsaw, 2005. 16. maijs
5. Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering; Oficiālais Vēstnesis, 1991. 28. jūnijs, nr. 166
6. Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering - Commission Declaration; Oficiālais Vēstnesis, 2001. 28. decembris, nr. 344

7. Direktīva 2009/110/EK par elektroniskās naudas iestāžu darbības sākšanu, veikšanu un konsultatīvu uzraudzību, par grozījumiem Direktīvā 2005/60/EK un Direktīvā 2006/48/EK un par Direktīvas 2000/46/EK atcelšanu; Oficiālais Vēstnesis, 2009. 10. oktobris, nr. 267
8. Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva 2005/60/EK Par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai; Oficiālais Vēstnesis, 2005. 25. novembris, nr. 309
9. 2006. gada 1. augusta Komisijas Direktīva 2006/70/EK, ar ko nosaka īstenošanas pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2005/60/EK attiecībā uz politiski ietekmējamās personas definīciju un tehniskajiem kritērijiem vienkāršotām klienta uzticamības pārbaudes procedūrām un atbrīvojumam sakarā ar finanšu darbību, kuru veic reti vai ļoti ierobežotos apjomos; Oficiālais Vēstnesis, 2006. 4. augusts nr. 214
10. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8. jūlijs, nr. 199/200
11. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, nr. 74
12. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 30. jūlijs, nr. 116
13. Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2011. 15. aprīlis, nr. 60
14. Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 30. decembris, nr. 131
15. Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4. novembris, nr. 331/332
16. Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 6. janvāris, nr. 3 ; zaudējis spēku 2008. 13. augustā
17. Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 17. aprīlis, nr. 62
18. MK noteikumi Nr.1071 „Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem”; Latvijas Vēstnesis, 2008. 29. decembris, nr. 201
19. MK noteikumi Nr.127 „Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un ziņošanas kārtību”; Latvijas Vēstnesis, 2001. 23. marts, nr. 48
20. Latvijas Republikas Valdības un Beļģijas Karalistes valdības līgums par sadarbību policijas jomā; Latvijas Vēstnesis, 2005. 21. aprīlis, nr. 63

Tiesu prakse:

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2005. gada 11. maija lēmums lietā Nr. 1815007200
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2004. gada 25. marta spriedums lietā Nr. 140003302
3. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2007. gada 16. aprīļa spriedums lietā Nr. 015830101005
4. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2007. gada 15. novembra spriedums lietā Nr. 15830108605
5. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008. gada 18. marta spriedums lietā Nr. 11810002303
6. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2007. gada 15. augusta spriedums lietā Nr. 15830101607
7. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2008. gada 5. marta spriedums lietā Nr. 12507000307, 158301108904

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs „Noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšana” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Āris Augstkalns

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: docente Dr.iur. Diāna Hamkova

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 23.05.2011.

Metodiķe: Iveta Balode